

6. ביטוח נכות כללית

א. גמלאות ענף נכות כללית

במסגרת ענף נכות כללית, משולמות על-פי חוק הקצבאות האלה:

- **קצבת נכות** - מבטיחה הכנסה מינימלית לקיום לנכים שכושרם להשתכר מעבודה או ממשלח ידם נפגע. משולמת מ-1974.
- **קצבה לשירותים מיוחדים** - מסייעת לנכים התלויים בעזרת הזולת בביצוע פעולות היום-יום או שזקוקים להשגחה מתמדת, לממן עזרה לסיוע בפעולות אלה. משולמת מ-1979.
- **גמלה לילד נכה** - משולמת למשפחות המטפלות בילדן הנכה בבית. משולמת מ-1981. הענף מטפל גם בגמלאות שאינן מכוח חוק הביטוח הלאומי:
- **קצבת ניידות** - משולמת למוגבלים בניידות¹, לשם השתתפות בהוצאות הניידות שלהם מחוץ לבית. משולמת מ-1975.
- **פיצוי לנפגעי גזת** - משולם למי שקיבל הקרנות לטיפול במחלת הגזת בשנים 1946-1960 ועקב כך חלה. משולם מ-1995.
- **פיצוי לנפגעי פוליו** - משולם למי שחלה במחלת הפוליו בישראל או טופל בישראל ובעקבותיה נגרמה לו נכות רפואית. משולם מ-2007.

לוח 1

מקבלי קצבאות נכות כללית, שירותים מיוחדים, ילד נכה וניידות (ממוצע לחודש), 2009-2013

שנה	נכות		שירותים מיוחדים		ילד נכה		ניידות	
	מספר מקבלים	שיעור השינוי	מספר המקבלים	שיעור השינוי	מספר המקבלים	שיעור השינוי	מספר המקבלים	שיעור השינוי
2009	200,072	2.6%	31,196	6.1%	26,527	5.0%	30,364	5.0%
2010	207,174	3.5%	33,134	6.2%	27,870	5.1%	31,616	4.1%
2011	212,951	2.8%	35,219	6.3%	29,483	5.8%	32,964	4.3%
2012	217,589	2.2%	37,825	7.4%	32,103	8.9%	34,087	3.4%
2013	222,641	2.3%	40,860	8.0%	36,006	12.2%	35,311	3.6%

לוח 2

מקבלי גמלאות נכות קטינים לפי סוג הגמלה, דצמבר 2013

מספר הגמלאות	סוג הגמלה	מספר המקבלים	שיעורי השינוי
סך הכל	נכים קטינים	38,217	13.8%
גמלה אחת	ילד נכה	33,754	15.7%
	ניידות	252	-4.5%
שתי גמלאות	ילד נכה וניידות	4,211	2.2%

1 נכה הסובל מליקויים ברגליים כמפורט בחוק.

לוח 3

מקבלי גמלאות נכות בוגרים לפי סוג הגמלה, דצמבר 2013

שיעורי השינוי בהשוואה ל-2012	מספר המקבלים	סוג הגמלה	מספר גמלאות
3.0%	252,845	נכים בגירים	סך הכל
2.3%	224,794	נכות כללית	גמלה אחת
8.4%	42,054	שירותים מיוחדים	
4.6%	31,608	ניידות	
3.7%	4,223	פוליו	
3.5%	4,284	גזזת	
1.9%	185,647	נכות כללית בלבד	שתי גמלאות
14.1%	8,398	שר"מ בלבד	
5.5%	10,838	ניידות בלבד	
5.0%	1,065	פוליו בלבד	
5.8%	3,543	גזזת בלבד	
6.8%	21,599	נכות כללית ושר"מ	שלוש גמלאות
-1.0%	6,968	נכות כללית וניידות	
-7.4%	287	נכות כללית ופוליו	
-13.8%	393	נכות כללית וגזזת	
15.4%	2,249	שר"מ וניידות	
24.0%	31	שר"מ ופוליו	ארבע גמלאות
8.8%	123	שר"מ וגזזת	
5.6%	1,366	ניידות ופוליו	
14.9%	54	ניידות וגזזת	
33.3%	4	פוליו וגזזת	
6.0%	8,647	נכות כללית, שר"מ וניידות	חמש גמלאות
10.0%	77	נכות כללית, שר"מ ופוליו	
-9.6%	66	נכות כללית, שר"מ וגזזת	
-0.2%	603	נכות כללית, ניידות ופוליו	
0.0%	20	נכות כללית, ניידות וגזזת	
.	-	נכות כללית, פוליו וגזזת	חמש גמלאות
13.1%	327	שר"מ, ניידות ופוליו	
19.5%	49	שר"מ, ניידות וגזזת	
.	1	שר"מ, פוליו וגזזת	
50.0%	3	ניידות, פוליו וגזזת	
-0.6%	459	נכות כללית, שר"מ, ניידות ופוליו	חמש גמלאות
-12.5%	28	נכות כללית, שר"מ, ניידות וגזזת	
.	-	נכות כללית, שר"מ ופוליו וגזזת	
.	-	נכות כללית, ניידות, פוליו וגזזת	
.	-	שר"מ, ניידות, פוליו וגזזת	
.	-	נכות כללית, שר"מ, ניידות, פוליו וגזזת	

מחקר שעשו המוסד לביטוח לאומי וג'וינט-מכון ברוקדייל, ופורסם בשנת 2012, העלה כי בישראל חיים כמיליון איש המגדירים עצמם (הגדרה סובייקטיבית) כבעלי מוגבלות ברמה כלשהי המפריעה לתפקודם². כרבע מהם, 253 אלף, קיבלו ב-2013 קצבה (אחת או יותר) מענף נכות כללית בביטוח לאומי - גידול שנתי של 3% במספר הזכאים (האחרים - כ-100 אלף - מקבלים קצבה ממקור אחר [משרד הביטחון, נפגעי עבודה וכו'] וחלק אינם מקבלים קצבה מסיבות שונות: רמת הנכות שלהם אינה מספיקה כדי לזכותם בקצבה או שהם אינם ממצים זכויותיהם).

מקבלי קצבת נכות כללית מהווים כ-90% מכלל הזכאים לקצבאות מהענף. מספרם הממוצע בחודש הגיע ב-2013 ל-222,641, שהם על-פי אומדן כ-4.6% מהאוכלוסייה בגיל הזכאות לקצבה (18 עד גיל פרישה). לאחר כעשור שבמהלכו השתנה גיל הפרישה ונחקק תיקון 109 לחוק (חוק לרון), התייצב שיעור הגידול השנתי במספר המקבלים את הקצבה ב-2% בשנה - שיעור הזהה לקצב הריבוי הטבעי באוכלוסייה.

מספר המקבלים גמלה לילד נכה עלה עלייה חדה לעומת השנים הקודמות, כתוצאה מהרחבה נוספת של העילות המזכות בגמלה (תקנות אור-נוי 2). אפשר להניח שמגמה זו תימשך בשנים הבאות לנוכח הרחבת עילות הזכאות לגמלה, אך לא בהכרח באותו קצב. גם קצב הגידול במספר מקבלי הקצבה לשירותים מיוחדים מוסיף לגדול בהשוואה לקצב הגידול בשנים הקודמות, בין היתר בגלל שינוי מספר ימי ההמתנה עד תחילת הזכאות לקצבה. מאידך, שיעור הגידול במספר מקבלי גמלת ניידות נותר ללא שינוי בהשוואה לשיעור הגידול בשנת 2012 (כ-3.5%).

מנובמבר 1999, יכול נכה, שמתקיימים בו כל התנאים וההגדרות בחוקים ובתקנות, לקבל יותר מגמלה אחת מענף נכות כללית בעד אותו פרק זמן. בדצמבר 2013 קיבלו 43,354 נכים בגירים ו-4,211 נכים קטינים (שהם כ-16% ממספר מקבלי הקצבאות בענף) בו-זמנית שתי גמלאות או יותר (לוחות 2 ו-3). בולטות במיוחד הקצבה לשירותים מיוחדים, שכ-80% ממקבליה זכאים גם לקצבאות נוספות (בדרך כלל קצבת נכות), והגמלה לנפגעי פוליו, אשר כ-75% מהזכאים לה מקבלים גם קצבה נוספת (בעיקר ניידות).

ב. קצבת נכות

1. עיקרי החוק

במסגרת ביטוח נכות כללית, משולמת קצבה חודשית למי שהוא תושב ישראל, מגיל 18 ועד גיל פרישה, אשר עקב נכותו נפגעה יכולתו להשתכר מעבודה³. קצבה זו מבטיחה לזכאים הכנסה מינימלית לקיום⁴. החוק מגדיר שני סוגי זכאים לקצבה:

- נכים משתכרים - גברים או נשים שבעקבות ליקוי גופני, שכלי או נפשי, ממחלה, מתאונה או ממום מולד, איבדו מכושרם להשתכר או שכושרם להשתכר הצטמצם ב-50% או יותר או שהכנסתם החודשית מעבודה אינה עולה על הרף הקבוע בחוק.

מתוך הנכים המשתכרים, החוק מבחין בין שתי קבוצות זכאים: קבוצה א' - אנשים עם לקות חמורה⁵ או אנשים עם זכאות ממושכת⁶, הזכאים לקצבת נכות אם הכנסתם מעבודה אינה

2 נאון ואחרים (2012). בעלי מוגבלות בגיל העבודה בישראל - שכיחות באוכלוסייה, מאפיינים ומצב תעסוקתי. המוסד לביטוח לאומי.
 3 בקביעת הזכאות לקצבת נכות אין התייחסות להכנסה שלא מעבודה.
 4 קצבת נכות משולמת מהיום ה-91 להופעת הליקוי, ובלבד שהתביעה הוגשה בתוך 15 חודשים. בתביעה מאוחרת יותר, מועד תחילת התשלום מאוחר יותר.
 5 לקות חמורה: מי שנקבעה לו נכות רפואית בשיעור 70% לפחות, או שהוא סובל מפיגור שכלי או ממוגבלות נפשית בשיעור 40% לפחות.
 6 זכאות ממושכת: מי שהיה זכאי לקצבה במשך 60 חודשים לפחות ב-7 השנים שקדמו ל-1.8.2009.

עולה על 60% מהשכר הממוצע; קבוצה ב' - כל השאר: זכאים לקצבה אם הכנסתם מעבודה אינה עולה על 45% מהשכר הממוצע.

- עקרות בית - נשים נשואות, שלא עבדו מחוץ למשק ביתן תקופות המוגדרות בחוק לפני שהגישו את התביעה לקצבה, ואשר עקב ליקוי גופני, שכלי או נפשי, הנובע ממחלה, מתאונה או ממום מולד, איבדו לפחות 50% מכושרן לתפקד במשק הבית.

בתהליך קביעת הזכאות לקצבה כמה שלבים:

1. **בחינת ההכנסות מעבודה במועד ההצטרפות:** גובה ההכנסות מעבודה המאפשרות תשלום קצבה אינו קבוע ומשתנה בהתאם למצב הרפואי ולקבוצה שהמבוטח שייך אליה.

2. **קביעת נכות רפואית:** רופא מוסמך מטעם המוסד לביטוח לאומי, בכפוף לבדיקות רפואיות ולמסמכים רפואיים, קובע את אחוזי הנכות הרפואית בהתאם למבחני הנכות הקבועים בחוק. האחוזים הרפואיים מבטאים את חומרת מצבו הרפואי של הנכה. במסגרת הבדיקות הרפואיות, הרופא ופקיד התביעות בודקים אם מתקיימים תנאי הסף הנדרשים להגדרת האדם כנכה: (א) נכה משתכר - נכות רפואית של 60% לפחות, או 40% כשיש ליקוי אחד לפחות בשיעור של 25% או יותר. (ב) עקרת בית - נכות רפואית של 50% לפחות.

3. **קביעת דרגת אי-כושר השתכרות:** פקיד התביעות של הביטוח הלאומי, לאחר שנועץ ברופא המוסד ובפקיד השיקום, קובע באיזו מידה הנכה אינו יכול להשתכר⁷ (דרגת אי הכושר), בהתאם למידת יכולתו לשוב לעבודתו (באופן מלא או חלקי) או להשתלב בעבודה מתאימה אחרת, ובכפוף להשכלתו, כושרו הגופני ומצבו הרפואי. קביעת דרגת אי-כושר מלאה או חלקית מבטאת אובדן מלא או חלקי של כושר ההשתכרות של הנכה, וקביעת דרגת אי-כושר קבועה או זמנית מצביעה על אובדן כושר ההשתכרות לצמיתות או לפרק זמן מוגבל.

באוגוסט 2009 נכנס לתוקף תיקון 109 לחוק הביטוח הלאומי (**חוק לרון**) שנועד לשפר את התנאים של מקבלי קצבת נכות היוצאים לעבוד, מתוך כוונה לשפר את איכות חייהם, לשלבם בחברה ולחזק את תדמיתם בעיני הציבור. השינוי העיקרי בעקבות התיקון היה לאפשר להם להגדיל את הכנסתם מעבודה בלי לשלול את זכאותם לקצבה ואת ההטבות הנלוות לה ולהבטיח כי הסכום הכולל שמתקבל מעבודה ומקצבה יהיה תמיד גבוה מסכום הקצבה בלבד⁸. זאת ועוד: הנכים חולקו לשתי קבוצות (ראו הסבר לעיל), כדי להפריד בין בעלי פוטנציאל גבוה להשתלבות בעבודה לבין מי שסיכוייהם לכך נמוכים יותר. נוצרו גם רמות שונות של ההכנסות מעבודה לקביעת הזכאות לגמלה, במטרה לעודד את ההשתלבות בעבודה. כחלק מהתיקון גם נוספה קצבה חדשה במסגרת ביטוח נכות - קצבת עידוד, המשולמת במקום קצבת נכות למי שהכנסתו מעבודה עולה על הסכום שנקבע בחוק, כלומר 60%-45% בהתאם לקבוצה, והוא היה זכאי לקצבת נכות 12 חודשים לפחות.

נכה משתכר או עקרת בית שנקבעה להם דרגת אי-כושר מלאה (75% לפחות) זכאים לקצבה חודשית בגובה 26.75% מהסכום הבסיסי כהגדרתו בחוק. בשנת 2013 סכום הקצבה המלאה לנכה יחיד היה 2,299 ש"ח. לנכים בדרגת אי-כושר מלאה, שאינם שוהים במוסד ואשר אחוז הנכות הרפואית שלהם 50% לפחות, משולמת תוספת לקצבה החודשית (**קצבה חודשית נוספת**) בסכום של 247-365 ש"ח (ב-2013). כ-65% ממקבלי הקצבה היו זכאים ב-2013 לתוספת זו.

7 אובדן כושר השתכרות נמוך מ-50% אינו מוכה בקצבה.

8 עד החלת התיקון לחוק, קצבת הנכות הופסקה בהתאם להשכלתו של הנכה (כאשר הכנסתו מעבודה עלתה על 37.5/45/55% מהשכר הממוצע), וכעת היא מקווצת בהתאם ללוח ח1 כהגדרתו בחוק: בעבור הכנסות מעבודה שאינן עולות על 21% מהשכר הממוצע, הקצבה החודשית אינה משתנה; בעבור הכנסות של 21%-25% מהשכר הממוצע הקצבה מקווצת - ב-10%; בעבור הכנסות של 25%-68% היא מקווצת ב-30%; בעבור הכנסות של 68%-93% ב-40%; ובעבור הכנסות הגבוהות מ-93% ב-60%.

הנכה זכאי גם לתוספת בעבור התלויים בו, המהווה כלי חשוב בהיחלצות מעוני במשפחות שאחד ממפרנסיה נכה: (א) בעבור בן/בת זוג תושב ישראל (בין שהם נשואים ובין שהם ידועים בציבור), שהכנסתו החודשית אינה עולה על 57% מהשכר הממוצע - תוספת של 50% מקצבת היחיד המלאה המשולמת לו. (ב) בעבור ילד תושב ישראל, על-פי הגדרתו בביטוח הלאומי - תוספת של 40% מקצבת היחיד המשולמת לו (בעד שני הילדים הראשונים בלבד). עקרת בית נכה זכאית לתוספת בעבור שני הילדים הראשונים בלבד ולא בעבור בן זוגה. נכה משתכר או עקרת בית המקבלים תוספת בעד התלויים בהם ולהם הכנסות שלא מעבודה - ינוכה מהתוספת בעד התלויים (בלבד) כל סכום ההכנסה שלא מעבודה. מלבד ההטבות במסגרת הביטוח הלאומי, מי שמקבל קצבת נכות או קצבת עידוד זכאי גם להטבות מגופים ציבוריים שונים בתנאים שונים⁹.

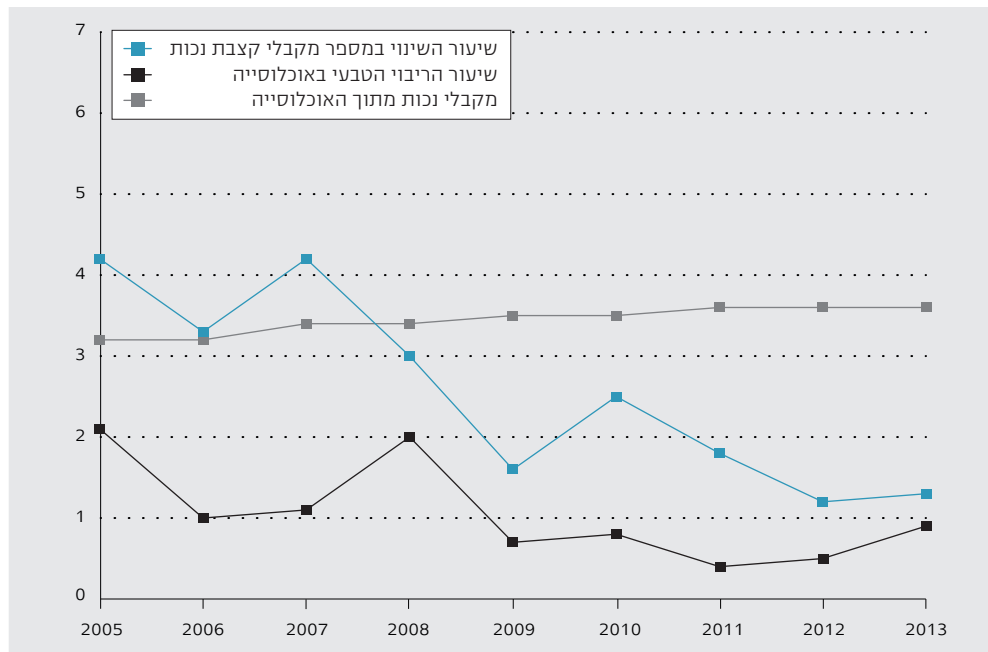
2. מקבלי קצבת נכות כללית

מראשית המאה שיעור הגידול במספר המקבלים קצבת נכות היה גבוה פי 2 ויותר בהשוואה לשיעור הריבוי הטבעי באוכלוסייה. לגידול זה כמה סיבות: (א) ההעלאה ההדרגתית של גיל הפרישה לגברים ולנשים. (ב) הגידול בשיעורי התחלואה באוכלוסייה, שנבע מהעלייה בדיווח על מחלות ומהירידה בשיעורי התמותה בקרב החולים. (ג) שינוי רף ההכנסות המאפשר בחינת זכאות לקצבת נכות והקיצוץ ההדרגתי של קצבת הנכות ביחס להכנסות מעבודה. משמוצה הפוטנציאל של מצטרפים חדשים שנעשו זכאים בעקבות שינויים אלו, התייצב הגידול השנתי ברמה של 2% בשנה - קרוב מאוד לריבוי הטבעי באוכלוסייה (תרשים 1).

מראשית המאה
שיעור הגידול במספר
המקבלים קצבת
נכות היה גבוה פי
2 ויותר בהשוואה
לשיעור הריבוי הטבעי
באוכלוסייה

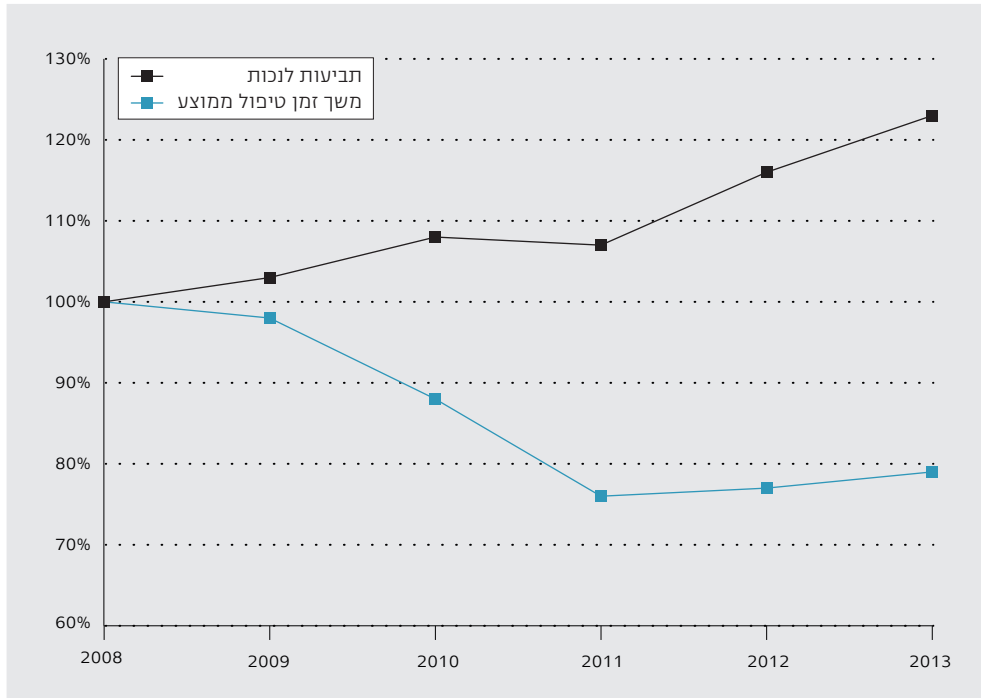
תרשים 1

מקבלי קצבת נכות והתפתחות האוכלוסייה בגיל העבודה, 2005-2013

9 הטבות אלה כוללות בין היתר: פטור מתשלום דמי ביטוח לביטוח לאומי, פטור מתשלום מס הכנסה ומס רכישה למשרד האוצר, הנחות במיסוי ארנונה ומיס, סיוע בשכר דירה או ברכישת דירה על ידי משרד הבינוי והשיכון, הנחה במיסים המשולמים למינהל מקרקעי ישראל, הנחות בתחבורה ציבורית והטבות ממשרד הרווחה והטבות בתשלומים לקופות החולים. פירוט ההטבות אפשר למצוא אצל הגופים המעניקים את ההטבות.

תרשים 2
השינוי במספר התביעות לקצבת נכות ובמשך זמן הטיפול הממוצע
בתביעה (אחוזים), 2013-2008

על אף ההתייצבות בשיעור הגידול השנתי במספר הזכאים, מספר התביעות לקצבת נכות כללית מוסיף לעלות (ב-2013 הגיע לכ-107 אלף) וכך גם מספר המקבלים קצבה לראשונה (כ-23 אלף)¹⁰. אפשר להניח שהמצב הכלכלי שלהם דחק אותם לתור אחר מקורות הכנסה חלופיים, כשמנגד גדל מספר האנשים שיוצאים מהמערכת - דבר המשפיע על הגידול נטו במספר המקבלים.

למרות הגידול המתמשך במספר התביעות בשנה, הביטוח הלאומי הציב לו למטרה לצמצם במידת האפשר את משך זמן הטיפול בתביעה ממועד הגשתה ועד קבלת ההחלטה, כחלק משיפור השירות למבוטחים. מטרה זו הושגה: בהשוואה לשנת 2008, משך זמן הטיפול הממוצע בתביעה לקצבת נכות ירד בכ-20% והוא כיום 56 ימים בממוצע (תרשים 2).

בדיקה של התפלגות מקבלי הקצבה בדצמבר 2013 לפי מין ודרגת האי-כושר שנקבעה להם¹¹, מצביעה על פער ניכר בדרגות בין נכים משתכרים לעקרות בית (לוח 4). לכ-84% מהמשתכרים (גברים ונשים) נקבע אובדן כושר השתכרות מלא והם זכאים לגמלה מלאה, לעומת עקרות הבית, שרק לכ-38% מהן נקבע אובדן כושר מלא. הבדלים אלה נובעים ממבחני הזכאות השונים בין שתי הקבוצות.

כשליש מן המקבלים קצבת נכות לוקים בבעיה נפשית כליקוי עיקרי¹² (לוח 5). מאפייני הליקוי העיקרי משתנים בין אנשים בגילים שונים: בגיל צעיר בולטים הליקויים המולדים (כגון פיגור, חירשות

על אף ההתייצבות בשיעור הגידול השנתי במספר הזכאים, מספר התביעות לקצבת נכות כללית מוסיף לעלות וכך גם מספר המקבלים קצבה לראשונה

10 בשנים האחרונות לא היה שינוי של ממש בשיעור התביעות שנדחו.
 11 ההתפלגות של מקבלי הקצבה לפי דרגות אי כושר ואחוזים רפואיים מופיעה בלוח 1/ו שבנספח.
 12 ליקוי עיקרי מוגדר כליקוי בעל האחוז הרפואי הגבוה ביותר מבין הליקויים. אחוזי הנכות הרפואית בביטוח הלאומי אינם נקבעים על-פי מחלות אלא על-פי האיברים ותפקודם.

לוח 4

מקבלי קצבת נכות לפי דרגת אי-כושר ומין (מספרים מוחלטים ואחוזים), דצמבר 2013

מין	סך הכל	דרגת אי-כושר (אחוזים)				סך הכל	
		100%-75%	74%	65%	60%	אחוזים	מספרים מוחלטים
		181,189	4,745	15,347	23,513		224,794
		80.6	2.1%	6.8%	10.5%	100%	
גברים		84.4	1.5	5.1	9.0	100	130,424
נשים	סך הכל	75.4	3.0	9.2	12.4	100	94,370
מהן:	נשים משתכרות	82.9	1.8	5.9	9.3	100	78,410
	עקרות בית	38.3	8.6	25.4	27.7	100	15,960

לוח 5

מקבלי קצבת נכות לפי גיל נוכחי, גיל ממוצע וליקוי עיקרי (מספרים מוחלטים ואחוזים), דצמבר 2013

גיל ממוצע	גיל 50- פרישה	גיל (אחוזים)				סך הכל		ליקוי עיקרי
		54-45	44-35	34-25	24-18	אחוזים	מספרים מוחלטים	
46.7	77,130	55,158	41,786	33,184	17,536		224,794	
	100	100	100	100	100	100		
43.1	11.9	20.2	27.8	28.2	19.8	20.0	44,760	נפשי
44.2	9.5	14.6	15.1	16.1	15.5	12.8	29,775	הפרעות פסיכונורוטיות
37.9	3.6	7.4	13.6	19.3	23.6	10.4	23,058	פיגור שכלי
53.2	38.7	24.3	14.6	9.3	8.9	23.9	54,002	פנימי
51.5	4.4	3.7	2.4	1.6	1.3	3.3	7,234	אורוגניטלי
46.3	13.1	11.6	12.3	12.9	16.1	12.8	28,722	נוירולוגי
49.7	10.2	9.7	7.1	5.1	5.1	8.3	18,777	לוקומוטורי
47.3	5.1	4.6	4.5	4.4	4.8	4.9	10,662	חושי
43.7	2.1	2.0	2.1	2.8	4.7	2.3	5,335	ראייה
								חירשות
51.8	1.4	1.8	0.5	0.4	0.3	1.2	2,469	אחר

ונפש¹³), ובגיל מבוגר גדל שיעורם של הליקויים המתפתחים עם הגיל (כגון פנימי ואורוגניטלי¹⁴). בהשוואה ל-2012, הגיל הממוצע של מקבלי קצבת נכות ירד בכחצי שנה (מ-47.3 ל-46.7) - תוצאה של גילם של המצטרפים החדשים למערכת בהשוואה לגילים של היוצאים ממנה.

כ-48% ממקבלי קצבת נכות נשואים¹⁵, אך לכ-41% מהם לא משולמת תוספת בעבור בני משפחתם בגלל הכנסות גבוהות שלהם (שלא מעבודה) או של בן/ת הזוג (מעבודה ושלא מעבודה) (לוח 6).

כ-48% ממקבלי קצבת נכות נשואים, אך לכ-41% מהם לא משולמת תוספת בעבור בני משפחתם בגלל הכנסות גבוהות שלהם או של בן/ת הזוג

13 פיגור: כולל את הלוקים בתסמונת דאון; נפשי: כולל את הלוקים באוטיזם.

14 פנימי: כולל מחלות דם, לב, כבד וריאות, סוכרת, אסתמה ומרבית חולי הסרטן; אורוגניטלי: כולל בעיות בכליות, בדרכי השתן והרבייה ובשלפוחית השתן (שכיח בקרב חולי סרטן הערמונית).

15 לא כולל נכים שלהם ידוע/ה בציבור.

לוח 6

מקבלי קצבת נכות לפי הרכב התלויים ומצב משפחתי
(מספרים מוחלטים ואחוזים), דצמבר 2013

הרכב התלויים						סך הכל		מצב משפחתי	
בן זוג + 2 ילדים	בן זוג + ילד	בן זוג	שני ילדים	ילד אחד	ללא תלויים	אחוזים	מספרים	מספרים אחוזים	סך הכל
15,315	6,836	15,809	20,656	17,257	148,921		224,794		
6.9%	3.2%	7.5%	8.8%	7.5%	66.1%	100			
15,009	6,678	15,637	15,213	10,084	43,912	47.4	106,533	סך הכל	נשואים
13,514	5,817	13,791	5,223	3,779	22,505	28.8	64,656	גברים	
1,468	861	1,846	5,362	3,831	12,549	11.6	25,917	נשים משתכרות	
.	.	.	4,628	2,474	8,858	7.1	15,960	עקרות בית	
306	158	172	5,443	7,173	105,009	52.6	118,261	סך הכל	לא נשואים
287	140	147	2,281	2,787	60,126	29.3	65,768	גברים	
19	18	25	3,162	4,386	44,883	23.4	52,493	נשים משתכרות	

שיעור הנשים המשתכרות הנשואות נמוך משום שאשה נשואה, שלא עבדה לפני הגשת התביעה פרק זמן המוגדר בחוק, נחשבת לעקרת בית. עם זאת, שיעור הנשים המוגדרות עקרות בית הולך וקטן ואילו שיעור הנשים המוגדרות משתכרות גדל.

תיבה 1

קצבת נכות במבט בינלאומי: ישראל ומדינות ה-OECD

בשנת 2010 עשה הביטוח הלאומי סקירה והשוואה של מערכת הביטחון הסוציאלי בישראל לעומת מדינות ה-OECD¹. סקירה זו העלתה כי בין המדינות יש הבדלים רבים בתנאי הזכאות לקצבת נכות.

• מי מבוטח

יש מדינות שבהן מבוטחים לעניין קצבת נכות כלל התושבים בגיל העבודה - ישראל, שוודיה, נורווגיה, דנמרק, פינלנד, איסלנד, הולנד ושווייץ - לעומת שאר המדינות שבהן מבוטחים רק המועסקים (שכירים או עצמאים).

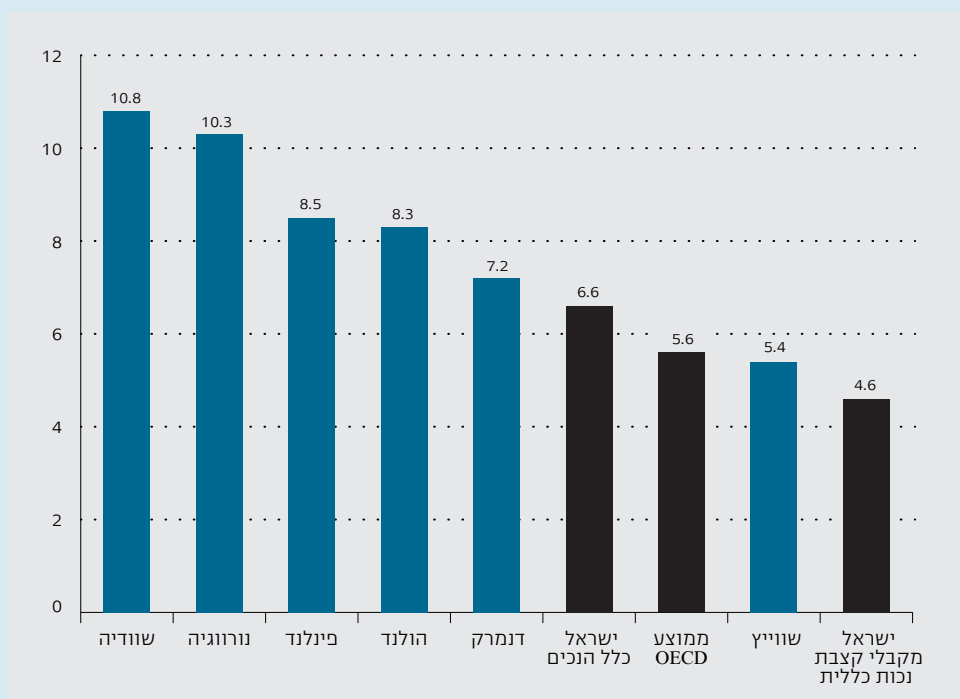
• קביעת מידת אובדן כושר ההשתכרות

כמעט בכל מדינות ה-OECD הזכאות לקצבת נכות מותנית באובדן כושר השתכרות, אולם אין כלי אחיד ומקובל הקובע את מידת אובדן הכושר. מכאן שאדם המוגדר נכה במדינה אחת לא בהכרח יוגדר כך גם במדינה אחרת. יתרה מכך, שיעור אובדן כושר ההשתכרות המינימלי אינו זהה בין המדינות: בישראל זכאים לקצבה מבוטחים שאיבדו לפחות 50% מכושרם להשתכר וכך גם בנורווגיה, דנמרק, איסלנד, אוסטרליה, יוון והונגריה.

1 ז'ק בנדלק ואחרים (2010). מערכת הביטחון הסוציאלי במבט בינלאומי: ישראל ומדינות ה-OECD, 2009.

תרשים 1

מקבלי קצבת נכות כאחוז מהאוכלוסייה בגיל העבודה, ישראל* ומדינות נבחרות, 2011

במדינות אחרות שיעור אובדן הכושר הנדרש גבוה יותר (לדוגמה אנגליה, צרפת, איטליה ובלגיה) ויש מדינות שבהן השיעור הנדרש נמוך יותר (לדוגמה בשוודיה 25%, בספרד 33%, בהולנד 35% ובשווייץ 40%).

לאור זאת, ברור כי השוואה של שיעור מקבלי קצבאות נכות מתוך האוכלוסייה בגיל העבודה בישראל אל מול כלל מדינות ה-OECD היא רחבה מדי, ולכן בחרנו להציג השוואה של שיעור מקבלי קצבאות נכות מתוך האוכלוסייה בגיל העבודה רק במדינות שבהן כלל התושבים מבוטחים לעניין קצבת נכות? שיעור מקבלי קצבת נכות כללית בישראל הוא הנמוך ביותר בהשוואה למדינות שנבחרו - ייתכן שבהשפעת תנאי הסף הנדרשים לזכאות, אולם אם משווים את כלל מקבלי קצבאות נכות בישראל מתקבל נתון הגבוה ב-18% לעומת הממוצע במדינות ה-OECD (תרשים 1).

• גובה הקצבה ואופן חישובה

מלבד תנאי הזכאות השונים, גם גובה הקצבה ואופן חישובה אינם זהים בין המדינות: **בישראל** גובה קצבת הנכות הכללית נקבע על-פי מידת אובדן כושר ההשתכרות ומחושב כאחוז מהסכום הבסיסי. ב**שוודיה** סכום הקצבה נקבע לפי דרגת אובדן כושר ההשתכרות, ומשולמת תוספת בעבור כל שנת זכאות. ב**נורווגיה** - בהתאם למספר שנות התושבות, ומשולמת תוספת שנקבעת כאחוז מהשכר שקדם לנכות. ב**דנמרק** - על-פי דרגת אובדן

2 הנתון בנוגע לשיעור מקבלי קצבת נכות באיסלנד לא נמצא.

מלבד תנאי הזכאות השונים, גם גובה הקצבה ואופן חישובה אינם זהים בין המדינות

כושר ההשתכרות בלבד ללא תוספות³. בפינלנד הקצבה מורכבת מסכום בסיסי הנקבע על-פי מספר שנות התושבות והמצב המשפחתי, ומסכום בעבור כל שנת עבודה ששעורו תלוי בגיל. באיסלנד סכום הקצבה נקבע בהתאם לדרגת האי-כושר, מספר שנות התושבות, ההכנסה שקדמה לנכות ומספר הילדים של הנכה. בהולנד - על-פי דרגת האי-כושר, השכר שקדם לנכות והגיל. בשווייץ הסכום תלוי במספר שנות הביטוח והשכר בתקופה שקדמה לנכות.

במרבית המדינות שבהן מבוטחים לעניין קצבת נכות מועסקים בלבד, גובה הקצבה תלוי בשכר שקדם לנכות או במספר שנות העבודה שקדמו לה.

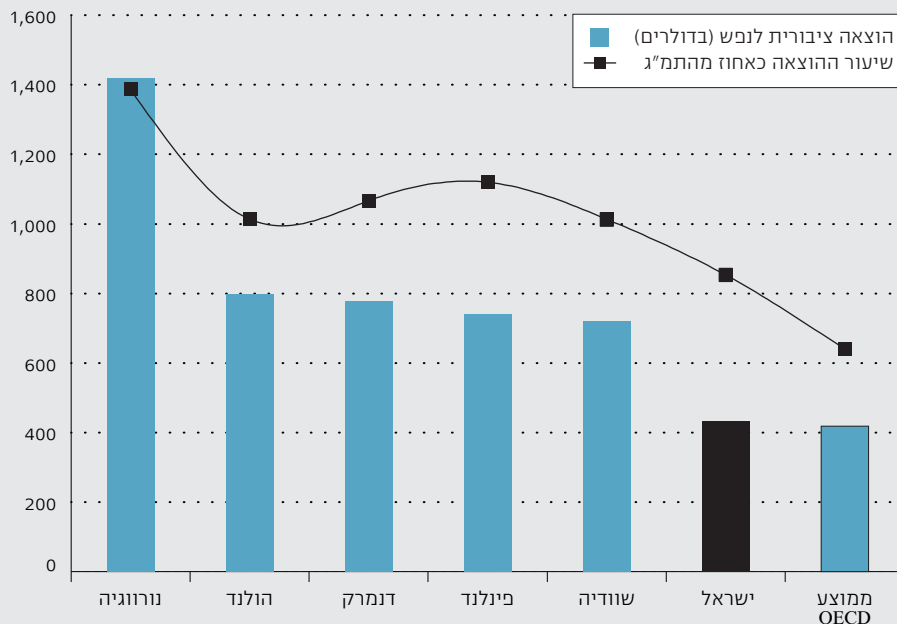
קבלת קצבה ועבודה

לא בכל המדינות הנכה רשאי לעבוד במקביל לקבלת קצבה. בישראל אפשר לעבוד ולקבל קצבה (או חלק ממנה) כל עוד ההכנסה מעבודה אינה עולה על 93% מהשכר הממוצע (ליחיד) ועד 130% ממנו (במקרים שמשולמת תוספת בעבור בן/ת זוג ו/או ילדים). גם בדנמרק, איסלנד, גרמניה, נורווגיה ואנגליה אפשר לעבוד עד תקרה מסוימת (שמשתנה בין המדינות). בשווייץ וצ'כיה אפשר לעבוד ללא כל מגבלה. בשוודיה, פינלנד, איטליה ואירלנד הנכה אינו רשאי לעבוד כלל.

לא בכל המדינות הנכה רשאי לעבוד במקביל לקבלת קצבה

תרשים 2

גובה הוצאה ציבורית לביטוח נכות ושיעור ההוצאה הציבורית לביטוח נכות לנפש כאחוז מהתוצר, ישראל ומדינות נבחרות, 2011

3 עד שנת 2002 גם בדנמרק שולמה לנכים תוספת בעבור התלויים בהם.

• ההוצאה הציבורית בעבור ביטוח נכות

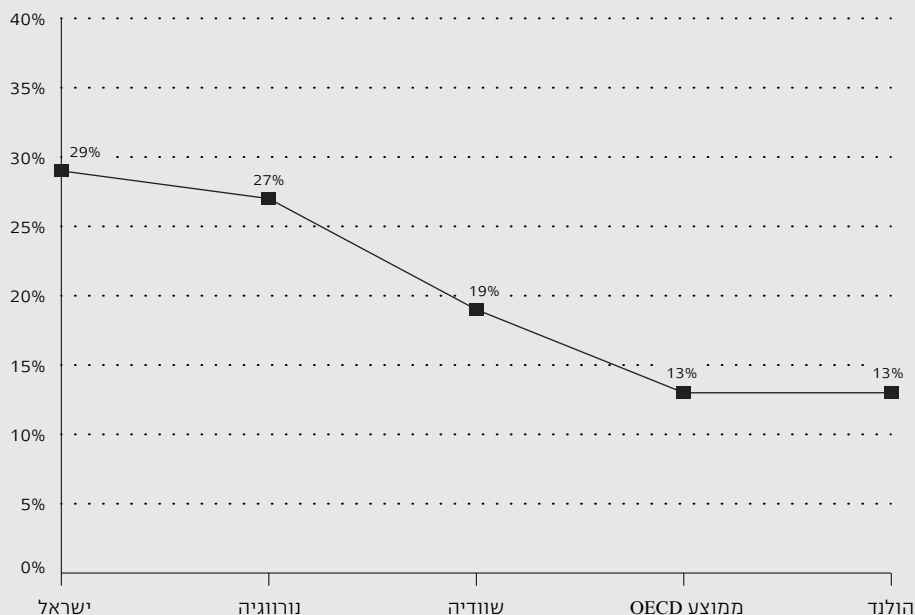
מבנה הקצבה והאפשרות להשתלב בעבודה במקביל לקבלת קצבה משפיעים ישירות על גובה הקצבה. בשל הבעייתיות בהשוואה כאמור, ערכנו השוואה של ההוצאה הציבורית בעבור ביטוח נכות בישראל ובמדינות הדומות לה בתנאי הזכאות לקצבה, מבין כלל מדינות ה-OECD. הקצבה לנפש המשולמת בישראל נמוכה מבין כלל המדינות הדומות לה (גם בדולרים וגם כאחוז מהתמ"ג)⁴, אך בהשוואה למוצע בכלל מדינות ה-OECD, הקצבה בישראל גבוהה יותר (תרשים 2).

יכולתה של הממשלה לשלם קצבאות תלויה במידה רבה בהכנסותיה. הגורם המממן של ביטוח נכות במדינות השונות אינו זהה: בישראל ביטוח נכות ממומן באמצעות דמי הביטוח ואוצר המדינה וכך גם בשוודיה, נורווגיה, שווייץ, הולנד ואיסלנד. במדינות אחרות ביטוח נכות ממומן על חשבון דמי ביטוח בלבד (כגון פינלנד, גרמניה ובלגיה) ובאחרות הוא ממומן כולו מאוצר המדינה (דנמרק).

על אף הקשיים, נבדק היחס בין שיעור ההוצאה הציבורית לנפש בעבור ביטוח נכות לשיעור דמי הביטוח המשולמים במדינות שבהן ביטוח נכות ממומן בדמי הביטוח ואוצר המדינה (תרשים 3). על-פי יחס זה, בישראל היחס בין התשלומים לתקבולים הוא הגבוה ביותר בהשוואה למדינות שנבחרו - נתון המספק הסבר חלקי לגובה הקצבה המשולם לנכים בישראל.

תרשים 3

היחס בין שיעור ההוצאה הציבורית לביטוח נכות לדמי הביטוח, ישראל ומדינות נבחרות, 2011

4 הנתון לגבי ההוצאה הציבורית לביטוח נכות בשווייץ לא נמצא.

הגורם המממן של ביטוח נכות במדינות השונות אינו זהה

בישראל היחס בין התשלומים לתקבולים הוא הגבוה ביותר בהשוואה למדינות שנבחרו

לסיכום, ביטוח הנכות בישראל מקיף אוכלוסיית מבוטחים גדולה יותר בהשוואה למרבית מדינות ה-OECD ומעניק למבוטחיו קצבה חודשית גבוהה לעומת הממוצע במדינות אלה, ההולמת את שיעור דמי הביטוח שמשלם המבוטח הישראלי. על אף הצורך המתמיד להשתפר, נראה כי בתחום הנכות ישראל מספקת למבוטחיה ביטוח ראוי.

ג. קצבה לשירותים מיוחדים

1. עיקרי החוק

הקצבה לשירותים מיוחדים (להלן שר"מ) משולמת למבוטחים הזקוקים לעזרה של אדם אחר בפעולות היום-יום (לבישה, אכילה, רחצה, הפרשות וניידות בתוך הבית), או שהם זקוקים להשגחה מתמדת למניעת סכנת חיים לעצמם או לאחרים¹⁶.

לקצבה עשויים להיות זכאים מי שמתגוררים בארץ ושלא הגיעו לגיל הפרישה לפני שהוגשה התביעה ובלבד שמתקיימים בהם התנאים שלהלן:

- מקבלי קצבת נכות: אם שיעור הנכות הרפואית שלהם 60% ויותר (בסעיפי הליקוי המוכרים לשר"מ), ובתנאי שהם אינם מקבלים קצבה מיוחדת לנפגעי עבודה או תשלום בעד טיפול אישי או עזרה בבית על-פי חוק אחר.
- מי שנזקק לדיאליזה (לפחות פעמיים בשבוע) או מי שעובר טיפול אקטיבי במחלות אונקולוגיות ותלוי בעזרת הזולת או מי שהושתל בגופו איבר (כליה, לב, לבלב, ריאה, כבד) או שעבר השתלת מוח עצם עצמונית או מתורם זר.
- עיוורים שנקבעה להם נכות רפואית של 90% לפחות, והם מתגוררים לבדם או עם בן זוג עיוור או שלהם גם חירשות בשיעור 50% ויותר.
- מי שאינם מקבלים קצבת נכות כללית, אם מתקיים בהם אחד התנאים האלה: (א) נקבעה להם נכות רפואית בשיעור של 75% לפחות והכנסתם החודשית מעבודה אינה גבוהה מ-5 פעמים השכר הממוצע (44,140 ש"ח ב-2013), ובתנאי שהם אינם מקבלים קצבה מיוחדת לנפגעי עבודה או תשלום בעד טיפול אישי או עזרה בבית על-פי חוק אחר. (ב) עולים חדשים (המחזיקים בתעודת עולה), שעדיין לא חלפה שנה ממועד עלייתם ארצה.

מי שמקבל הטבות על-פי הסכם הניידות יהיה זכאי לקצבה לשירותים מיוחדים רק אם ועדה רפואית קבעה כי הוא מוגבל בניידות בשיעור 100% או שהוא מרותק לכיסא גלגלים או זקוק ומשתמש בכיסא גלגלים.

מי שהיה זכאי לקצבת שר"מ לפני הגיעו לגיל פרישה, זכאי בגיל זה לבחור בין המשך קבלת קצבה זו לבין קבלת גמלת סיעוד. מי שמאושפז במוסד שניתנים בו שירותי רפואה, סיעוד או שיקום אינו זכאי לקצבה.

גובה קצבת שר"מ נקבע יחסית לקצבת נכות מלאה ליחיד (25% מהסכום הבסיסי), ומשולמת עליה גם תוספת (קצבה חודשית נוספת - קח"ן). לקצבה שלוש רמות, הנקבעות בהתאם למידת התלות של הנכה בעזרת הזולת (כל הסכומים נכונים ל-2013¹⁷):

- מי שזקוק לעזרה רבה בעשיית רוב פעולות היומיום ברוב שעות היממה, זכאי לקצבה בסיסית בשיעור 50% מקצבת נכות מלאה ולקח"ן בשיעור 14% - בסך הכל 1,376 ש"ח בחודש.

16 בדומה לתנאי הזכאות לפי חוק ביטוח סיעוד סעיף 223 לחוק הביטוח הלאומי (נוסח משולב), התשנ"ה-1995.
17 שיעורי הגמלה הללו תקפים מינואר 2009. עד אז שיעורי הקצבה היו 50%, 100% ו-150% מקצבת נכות מלאה ליחיד.

- מי שזקוק לעזרה רבה בעשיית כל פעולות היומיום ברוב שעות היממה, זכאי לקצבה בשיעור של 105% ולקח"ן בשיעור 28.5% - בסך הכל 2,868 ש"ח בחודש.
- מי שתלוי לחלוטין באדם אחר בעשיית כל פעולות היומיום בכל שעות היממה, זכאי לקצבה בשיעור 175% מקצבת נכות מלאה ולקח"ן בשיעור 42.5% - בסך הכל 4,674 ש"ח בחודש.

2. מקבלי הקצבה לשירותים מיוחדים

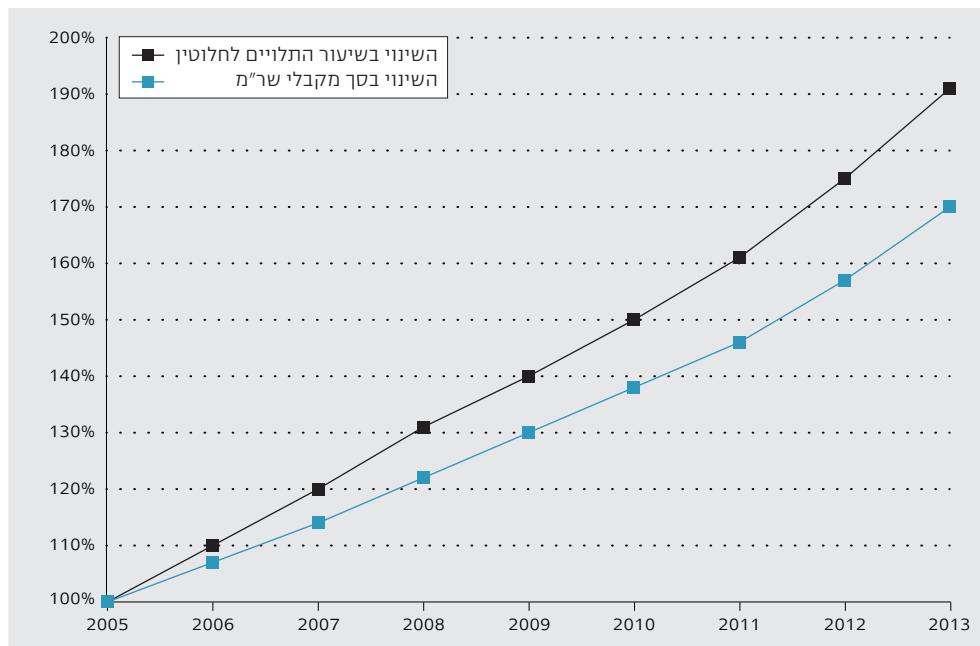
בדצמבר 2013 קיבלו
לשירותים מיוחדים
42,054 איש קצבה
- כ-8% יותר מאשר
בדצמבר 2012

בדצמבר 2013 קיבלו 42,054 איש קצבה לשירותים מיוחדים - כ-8% יותר מאשר בדצמבר 2012; ל-5,571 בהם זו השנה הראשונה. לגידול במספר מקבלי הקצבה כמה סיבות: (א) השיפור באיכות בטיפול הרפואי הניתן לחולים הקשים ומאריך את חייהם יותר מבעבר; המתבטא בגידול המתמשך במספר המקבלים המוגדרים תלויים לחלוטין בעזרת הזולת. (ב) ככלל, קצבת שר"מ משולמת מהיום ה-91 להופעת הליקוי, ובלבד שהתביעה הוגשה לכל המאוחר בתוך 15 חודשים. מספטמבר 2012, נכים אשר שיעור הנכות הרפואית שלהם הוא לפחות 75% ונקבעה להם זכאות ל-6 חודשים לפחות, משולמת להם קצבה מהיום ה-31.

כאמור, מרבית מקבלי הקצבה קיבלו יותר מקצבה אחת - כ-74% קיבלו גם קצבת נכות (שר"מ רגיל) וכ-21% נוספים היו זכאים גם לקצבת זיקנה (שר"מ קשישים) (לוחות 2 ו-7). שיעור הקשישים הגבוה הוא תוצאה של ההבדלים בתנאי הזכאות בין קצבת שר"מ לגמלת סיעוד¹⁸, וכן של הירידה המתמשכת בשיעורי התמותה בישראל¹⁹.

תרשים 3

השינוי במספר מקבלי קצבת שר"מ ובמספר המקבלים המוגדרים תלויים לחלוטין, 2013-2005

18 קצבת שר"מ היא גמלה בכסף, וגמלת סיעוד בדרך כלל בעין.
19 ראו סיבות המוות המובילות בישראל, משרד הבריאות, יולי 2011.

למקבלי שר"מ יותר בעיות נזירולוגיות ופנימיות והרבה פחות בעיות נפשיות או פיגור

אפשר להבחין בהתפלגות ליקויים שונה של מקבלי קצבת שר"מ לעומת מקבלי קצבת נכות כללית: למקבלי שר"מ יותר בעיות נזירולוגיות ופנימיות והרבה פחות בעיות נפשיות או פיגור (לוחות 7 ו-5). אחד ההסברים לכך הוא רף הנכות הרפואית הנדרש לצורך הזכאות לשר"מ, ומבחני ה-ADL המשמשים לקביעת הזכאות והבוחנים את הקושי בביצוע חמשת פעולות היום-יום בלבד. זאת ועוד: כיוון שכמחצית מקבלי השר"מ המיוחד עובדים, בעיות פנימיות או אורוגניטליות שכיחות אצלם יותר לעומת שתי קבוצות הזכאות האחרות, ואילו פיגור או בעיות נפשיות שכיחות פחות.

לוח 7

מקבלי הקצבה לשירותים מיוחדים לפי קבוצת הזכאות והליקוי העיקרי (מספרים מוחלטים ואחוזים), דצמבר 2013

ליקוי עיקרי	סך הכל		קבוצת זכאות (אחוזים)		
	מספרים מוחלטים	אחוזים	שר"מ רגיל	שר"מ מיוחד	שר"מ קשישים
סך הכל מספרים אחוזים	42,054	100	30,985	2,647	8,422
נפשי	3,077	7.3	7.5	2.4	8.2
פיגור שכלי	3,632	8.6	11.2	0.5	1.8
פנימי	9,135	25.1	23.1	45.5	25.8
אורוגניטלי	3,410	8.1	8.0	12.8	7.0
ניורולוגי	14,540	34.6	35.2	26.2	35.0
לוקומוטורי	3,589	8.5	8.0	6.7	10.9
חושי	3,166	7.5	6.7	5.4	11.0
אחר	103	0.2	0.2	0.6	0.3

לוח 8

מקבלי הקצבה לשירותים מיוחדים לפי גיל ועילת הזכאות (מספרים מוחלטים ואחוזים), דצמבר 2013

עילת הזכאות	סך הכל		גיל (אחוזים)					
	מספרים מוחלטים	אחוזים	24-18	34-25	44-35	54-45	64-55	65 ויותר
סך הכל מספרים אחוזים	42,054	100	3,641	3,976	4,841	7,331	13,809	8,456
עוברים טיפול אקטיבי	1,692	100	2.7	7.3	19.1	27.5	38.4	4.9
עברו השתלה	174	100	8.0	16.7	20.7	22.4	27.0	5.2
נזקקים לדיאליזה	2,719	100	2.0	7.0	13.2	23.9	37.3	16.6
סובלים מעיוורון	1,430	100	5.1	10.8	13.8	21.5	25.8	23.0
זקוקים לעזרה ברוב פעולות היוםיום	9,520	100	6.3	10.5	11.1	14.7	30.9	26.6
זקוקים לעזרה בכל פעולות היוםיום	12,127	100	6.8	8.0	10.9	18.3	35.6	20.5
תלויים לחלוטין בזולת	14,392	100	14.1	10.5	10.7	15.7	31.1	17.8

לוח 9

מקבלי קצבה לשירותים מיוחדים לפי אחוז הנכות הרפואית, המצב המשפחתי והגורם המסייע (מספרים מוחלטים ואחוזים), דצמבר 2013

מצב משפחתי	גורם מסייע	סך הכל		נכות רפואית לשר"מ (אחוזים)			
		מספרים מוחלטים	אחוזים	69-60	79-70	89-80	100-90
סך הכל	מספרים מוחלטים	42,054	100	4,094	5,850	7,120	24,990
	אחוזים			9.7	13.9	16.9	59.4
נשואים	סה"כ	21,435	100	8.0	11.5	17.8	62.8
	מעסיקים עובד זר	2,355	100	4.4	7.9	18.0	69.7
	ללא עובד זר	19,080	100	8.4	11.9	17.7	61.9
לא נשואים	סה"כ	20,619	100	11.5	16.4	16.1	55.9
	מעסיקים עובד זר	2,889	100	4.9	9.7	15.2	70.2
	ללא עובד זר	17,730	100	12.6	17.5	16.2	53.6

כ-14% ממקבלי השר"מ זכאים לקצבה בשל מצב רפואי מיוחד (6,015 מתוך 42,054) (לוח 8)²⁰. מספרם עולה עם הגיל ובני 55-64 מהווים שליש מן המקבלים. בקרב התלויים לחלוטין בזולת בולט השיעור הגבוה של הצעירים - בין היתר בגלל ייצוג גבוה של סובלים מבעיות נוירולוגיות. מנגד, בקרב בני 65 ויותר קטן שיעורם של העובדים טיפול אקטיבי או השתלה, מאחר שבעבור עילות אלה משולמת קצבה לתקופה זמנית בלבד.

מצבם הרפואי של מקבלי קצבת שר"מ חמור ממצבם של יתר מקבלי קצבת הנכות: לכ-59% מהם אחוז נכות רפואית גבוהה מ-90% (לעומת לכ-17% בקרב מקבלי נכות) (לוח 9)²¹. מחצית מן המקבלים נשואים וכ-12.5% מעסיקים עובד זר. כצפוי, בקרב המעסיקים עובדים זרים, שיעור בעלי הנכות הגבוהה מ-90% גבוה עוד יותר - כ-70%. שליש ממקבלי הקצבה מוגדרים כבודדים (דבר המעניק להם הטבות בגמלה), כיוון שהם אינם נשואים או שהם מתגוררים עם בן זוג שגם הוא נכה.

ד. גמלה לילד נכה

1. עיקרי החוק

הגמלה לילד נכה נועדה לסייע למשפחה המטפלת בילד עם צרכים מיוחדים בהוצאות הכרוכות בטיפול האישי והסיעודי הקשה בו או בכל טיפול אחר שנועד לשפר את תפקודו, ולעודד אותה לטפל בילד במסגרת הבית והקהילה.

בתהליך קביעת הזכאות לגמלה שני שלבים. בשלב הראשון, פקיד התביעות מוודא שמתקיימים תנאי הזכאות המקדימים: הילד, כהגדרתו בחוק הביטוח הלאומי, עדיין לא הגיע לגיל 18, הוא ילדו של מבוסט (או של מי שהיה מבוסט ונפטר בהיותו תושב ישראל)²² והוא אינו מוחזק במשפחת אומנה²³ או במוסד (בתנאי פנימייה, שבו ניתנים שירותי ריפוי, סיעוד או שיקום)²⁴.

20 יש לציין כי מקבלי שר"מ שלהם אחת מהעילות האוטומטיות (עיוורים או נכים שעברו טיפול רפואי מיוחד) ומצבם הרפואי הקשה מקנה להם קצבה בשיעור גבוה מהקבוע בתקנות, נספרים כתלויים בזולת.
 21 ר' לוח 1/1 בנספח.
 22 לרבות ילדים חורגים או מאומצים שעדיין לא מלאו להם 18 שנים.
 23 משפחת אומנה המחזיקה בילד עם צרכים מיוחדים זכאית לתמיכה ממשרד הרווחה.
 24 חוץ ממקרים מיוחדים שבהם הילד מוחזק במוסד שהוריו נושאים בכל הוצאות אחזקתו.

כ-14% ממקבלי השר"מ זכאים לקצבה בשל מצב רפואי מיוחד ומספרם עולה עם הגיל

בשלב השני, רופא מומחה ברפואת ילדים בודק מטעם המוסד את הילד וקובע אם מתקיים בו אחד התנאים האלה:

- **הילד תלוי בעזרת הזולת:** ילד שמלאו לו 3 שנים, וכתוצאה ממחלה, תסמונת, תאונה או מום מלידה הוא תלוי בעזרת הזולת באופן חריג מהמקובל בקרב בני גילו בביצוע פעולות היום-יום (לבישה, אכילה, רחצה, היגיינה אישית וניידות בבית).
- **הילד זקוק לנוכחות מתמדת או להשגחה קבועה:** ילד שמלאו לו 90 ימים ובשל ליקוי רפואי חמור, מחלה כרונית קשה, הפרעת התנהגות חמורה או פיגור שכלי אי אפשר להשאירו בלא השגחה קבועה או שהוא זקוק לנוכחות מתמדת של הזולת, למניעת סכנת חיים לעצמו או לאחרים.
- **הילד סובל מליקוי מיוחד הקבוע בתקנות²⁵:** עיכוב התפתחותי; סיוע בתקשורת; ירידה בשמיעה; ליקוי ראייה; אוטיזם או פסיכוזה; תסמונת דאון.
- **הילד זקוק לטיפול רפואי מיוחד:** מלאו לו 90 ימים ובשל מחלה כרונית הוא זקוק לטיפול רפואי מיוחד (כמפורט בחוק).

בשנים האחרונות נעשו מספר שינויים בתחום הגמלה לילד נכה, שהובילו להרחבת מספר הזכאים לקצבה ולהגדלת הקצבה החודשית המשולמת להם. השינויים הבולטים הם יישום המלצות ועדת אור-נוי, שבעקבותיהן גדל מספר העילות המזכות בגמלה; האחדת התוספת לדמי מחיה ועזרה בלימודים לרמה של 20% מגובה הגמלה המלאה ומתן התוספת לכלל מקבלי הגמלה; והגדלת שיעור הגמלה המשולמת לילדים התלויים לחלוטין בעזרת הזולת.

על-פי תקנות ילד נכה, סכום הגמלה נקבע כאחוז מקצבת נכות מלאה ליחיד לכל סוג ליקוי²⁶. בעקבות התיקונים נקבעו שלוש רמות זכאות בסיסיות לגמלה: 50%, 100% ו-128%. ילד שמתקיים בו יותר מתנאי זכאות אחד, יהיה זכאי לגמלה אחת בשיעור הגבוה ביותר מביניהן. סכום הגמלה החודשית הבסיסית לילד המקבל גמלה בשיעור 100% היה 2,149 ש"ח ב-2013, שעליה התווספה קצבה חודשית נוספת (קח"ן) בשיעור 17% מקצבה מלאה ליחיד - 365 ש"ח לחודש ב-2013.

משפחה שבה שני ילדים או יותר המקבלים גמלה לילד נכה זכאית לגמלה בשיעור מוגדל ב-50% (משיעור הגמלה לכל ילד) בעבור כל אחד מהילדים. משפחות שבהן שני ילדים עם צרכים מיוחדים, אשר אחד מהם אינו זכאי לגמלה (משום שהוא שווה במוסד או שהוא בן יותר מ-18 ועד הגיעו לגיל 18 שולמה בעבורו גמלה), זכאית אף היא לגמלה בשיעור מוגדל בעבור הילד.

ילדים שמלאו להם 18, והם עשויים להיות זכאים לקצבת נכות או לשר"מ, המוסד יזום בעבורם תביעה לצורך מיצוי זכויותיהם בגמלאות אלה. תשלום הגמלה נמשך שלושה חודשים לאחר שמלאו להם 18, כדי לשמור על רצף תשלומים למשפחה.

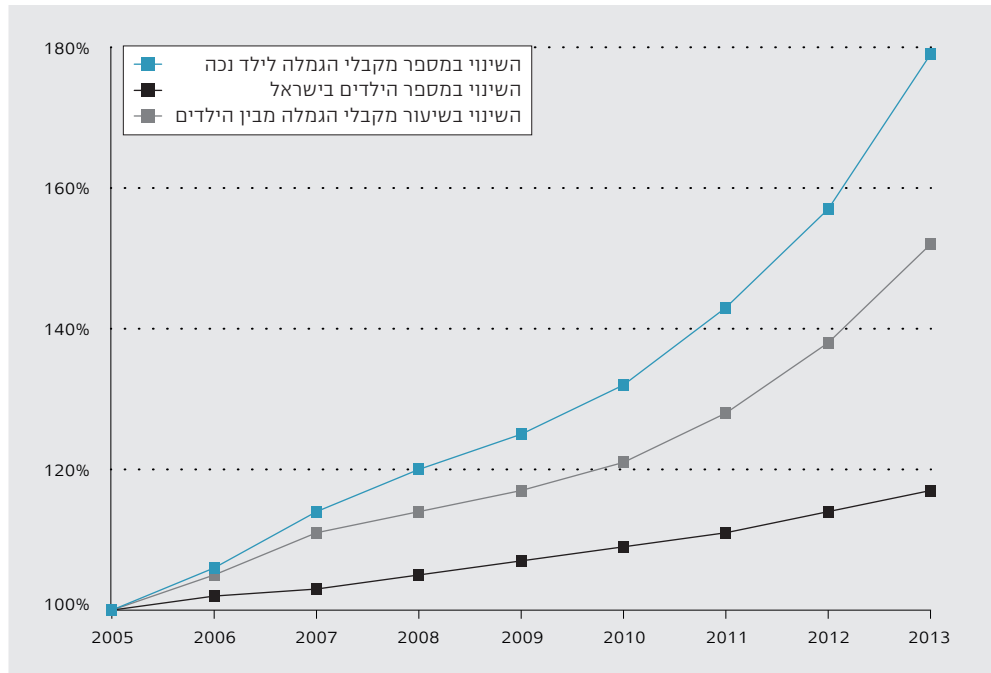
2. מקבלי גמלה לילד נכה

מחקר ארצי על ילדים עם נכויות בישראל, שנעשה בשנים 1995-1997 בידי הביטוח הלאומי וג'וינט-מכון ברוקדייל, העלה כי 7.7% מהילדים בישראל סובלים מבעיית תפקוד כרונית או זקוקים לטיפול רפואי קבוע למשך שנה או יותר. לפי אומדן זה, בדצמבר 2013 חיו בישראל כ-200 אלף ילדים עם צרכים מיוחדים, 37,965 בהם קיבלו גמלה לילד נכה - מספר גבוה בכ-14% בהשוואה למספר

25 ילד שנמצא זכאי לגמלה בקטגוריה זו רשאי לקבל גמלה לילד נכה מיום לידתו.
26 בניגוד לקצבת נכות, המושפעת מאחוזי נכות רפואית ודרגת אי כושר, אין הבדל בין מקבלי גמלה לילד נכה הזכאים באותה עליה. שיעורי הגמלה מופיעים בתקנות הביטוח הלאומי (ילד נכה), התש"ע - 2010, סעיף 2: גמלה לסיידורים מיוחדים.

תרשים 4

מקבלי גמלה לילד נכה והתפתחות אוכלוסיית הילדים, 2013-2005

המקבלים ב-2012. הסיבה המרכזית לעלייה במספר הזכאים היא החזרת עילת ההשגחה לרשימת העילות המזכות בקצבה (מספר הילדים הזקוקים להשגחה גדל פי 2 בשנה האחרונה).

שיעור השינוי במספר מקבלי הגמלה לילד נכה גבוה משיעור השינוי במספרם של כלל הילדים בישראל

שיעור השינוי במספר מקבלי הגמלה לילד נכה גבוה משיעור השינוי במספרם של כלל הילדים בישראל, והוא גדל בצורה חדה עוד יותר מאז הוחל ביישום מסקנות ועד אור-נוי (תרשים 4).

בדומה להתפלגות הכללית של הילדים עם הצרכים המיוחדים²⁷, כ-2/3 ממקבלי הגמלה לילד נכה מגיל 3 הם בנים (לוח 10), המקור העיקרי לפער הזה בין בנים לבנות הוא במספר הזכאים עם הליקוי המיוחד - שכיחות האוטיזם בקרב בנים גבוהה מאשר בקרב בנות. גילאי הזכאות העיקריים הם 6-13, זאת עקב הגדרות הזכאות לגמלה, הבוחנות את הטיפול בילד בהשוואה למקובל בקרב בני גיל²⁸ ומושפעות מגיל המינימום הקבוע בתקנות בחלק מהעילות.

טיפול בילד עם צרכים מיוחדים מקשה על ההורים, וטיפול ביותר מילד נכה אחד מקשה שבעתיים. ב-2013 היו 2,212 משפחות שבהן יותר מילד אחד המקבל גמלה לילד נכה (בסך הכל 6,058 ילדים), ל-280 בהן יש לפחות שלושה ילדים עם צרכים מיוחדים. התפלגות הליקויים השכיחים אצל אותם ילדים מעלה כי בכ-22% מהמשפחות הילדים סובלים מבעיות שמיעה, בכ-24% שני ילדים או יותר עם אוטיזם, בכ-5% ילדים עם ליקוי ראייה ובכ-34% מהמשפחות הילדים תלויים בעזרת הזולת או זקוקים לנוכחות קבועה.

27 נאון ואחרים (2000). ילדים עם צרכים מיוחדים: הערכת צרכים וכיסויים על ידי השירותים. ג'וינט-מכון ברוקדייל והמוסד לביטוח לאומי.

28 בגלל התפתחותו הטבעית של הילד, השפעת המוגבלות מורגשת בעיקר כשהוא פעוט וקטנה ככל שהוא מתבגר.

לוח 10

**מקבלי גמלה לילד נכה, לפי גיל, מין וקבוצת זכאות
(מספרים מוחלטים ואחוזים), דצמבר 2013**

גיל (אחוזים)					סך הכל		קבוצת זכאות	מין
17-14	13-10	9-6	5-3	עד גיל 3	אחוזים	מספרים מוחלטים		
8,937	9,735	9,596	6,702	2,995		37,965	סך הכל מספרים אחוזים	סך הכל
100	100	100	100	100	100			
63.0	64.9	68.0	66.3	58.9	65.0	24,681	סך הכל	בנים
15.9	13.6	13.2	8.7	.	12.1	4,597	ילדים התלויים בעזרת הזולת	
9.5	11.5	12.2	9.5	10.9	10.8	4,095	ילדים הזקוקים לנוכחות או להשגחה קבועה	
29.9	31.4	35.4	40.0	31.0	33.5	12,731	ילדים עם ליקוי מיוחד	
7.7	8.4	7.3	8.1	16.9	8.6	3,258	ילדים הזקוקים לטיפול רפואי מיוחד	
38.0	35.7	33.0	33.8	41.1	35.0	13,284	סך הכל	בנות
11.7	10.6	8.0	6.7	.	8.7	3,295	ילדים התלויים בעזרת הזולת	
5.5	5.7	6.1	6.2	7.4	6.0	2,265	ילדים הזקוקים לנוכחות או להשגחה קבועה	
13.6	12.1	11.6	14.5	21.2	13.5	5,110	ילדים עם ליקוי מיוחד	
6.2	6.8	6.3	6.4	12.4	6.9	2,614	ילדים הזקוקים לטיפול רפואי מיוחד	

לוח 11

מקבלי גמלה לילד נכה לפי שיעור הגמלה הבסיסי, הגורם המסייע ומספר הילדים הנכים במשפחה (מספרים מוחלטים ואחוזים), דצמבר 2013

שיעור הגמלה הבסיסי (אחוזים)			סך הכל		העסקת עובד זר
128%	100%	50%	אחוזים	מספרים	
5,240	22,864	9,861		37,965	סך הכל מספרים אחוזים
13.8	60.2	26.0	100		
57.7	38.3	3.9	100	1,166	מעסיקים עובד זר
					סך הכל מהם: מקבלי גמלה מוגדלת למשפחות ילדים נכים
52.6	42.1	5.3	100	190	
12.4	60.9	26.7	100	36,799	לא מעסיקים עובד זר
					סך הכל מהם: מקבלי גמלה מוגדלת למשפחות ילדים נכים
12.2	68.0	19.8	100	5,597	

כ-3% ממקבלי הגמלה מעסיקים עובד זר - יותר ממחציתם כיוון שהם תלויים לחלוטין בזולת בכל פעולות היומיום (אפשר לזהותם לפי שיעור הגמלה - 128%) (לוח 11). שיעור הילדים שמשולמת בעבורם תוספת משפחה כמעט זהה בקרב מי שמעסיקים עובד זר ומי שלא, אולם ב-2013 גדל בכ-10% מספר במשפחות המקבלות תוספת משפחה, שילדיהם תלויים לחלוטין בזולת והן מעסיקות עובד זר. ייתכן שהגדלת הקצבה אפשרה ליותר משפחות לממן את עלות העסקתו של אותו עובד.

כ-3% ממקבלי הגמלה לילד נכה מעסיקים עובד זר

תיבה 2

ילדים על הרצף האוטיסטי המקבלים גמלה לילד נכה

אוטיזם היא הפרעה התפתחותית מקבוצת תסמונות הרצף האוטיסטי (Autism spectrum disorder - ASD). כיום מקובל לראות בהפרעה זו אחת מהפרעות התפתחותיות נרחבות (Pervasive Developmental Disorders - PDD) הבאות לידי ביטוי כמעט בכל ממדי ההתפתחות של הילד: עיכובים וקשיים באינטראקציה חברתית ובשפה, ובשיעור גבוה גם ביכולות קוגניטיביות, מוטוריות וחושיות, ועיכובים וקשיים ביכולות הרגשיות של הילד ובתבניות התנהגות שלו המתבטאות במשחק ובשפה. הרפואה מניחה כיום כי גורמים גנטיים, מטבוליים וסביבתיים גורמים להופעת האוטיזם¹.

התפתחות הזכאים לגמלה בגין אוטיזם

עד שנת 2006, לא ניתנו הנחיות ברורות לאבחון של ילדים על הרצף האוטיסטי ולכן לא כל הילדים עם אוטיזם קיבלו גמלה לילד נכה. בעתירה לבג"ץ, שהוגשה בספטמבר 2006 בידי האגודה הלאומית לילדים אוטיסטים (אלו"ט) והעמותה לילדים בסיכון (בג"ץ 7879/06) נגד הביטוח הלאומי, נדרש המוסד להעניק גמלה בשיעור 100% לכלל הילדים עם אוטיזם, בטענה כי תקנות הביטוח הלאומי אינן מבחינות בין ילדים עם אוטיזם ברמת תפקוד שונה². הביטוח הלאומי טען בתגובה, כי לא כל הילדים המאובחנים כלוקים בליקוי על הרצף האוטיסטי הם בעלי נכות דומה, ולכן הכרה אוטומטית בזכאות לגמלה שלהם אינה במקומה. בשנת 2006 ניתן צו ביניים, שלפיו כל ילד שאובחן כסובל מליקוי על הרצף האוטיסטי יהיה זכאי לגמלה בשיעור 100% המוענקת מתוקף תקנות הביטוח הלאומי.

במאי 2008 מינה שר הרווחה, יצחק הרצוג, ועדת מומחים בראשות הפרופ' אברהם שטינברג, לדון בפן המקצועי של הסוגיות המועלות בעתירה. כתב המינוי הסמיך את הוועדה לבחון את השאלה, האם כל הילדים הסובלים מלקות ברצף האוטיסטי (PDD או ASD), לרבות PDD NOS³ ותסמונת אספרגר), מצבם הפסיכיאטרי-התנהגותי דומה. הוועדה גם התבקשה לחוות דעתה בנוגע למבחנים שיש לערוך כדי לאבחן ילדים הסובלים מליקויים כאמור ובנוגע לאפשרות להעניק להם גמלה באופן מדורג, בהתאם לממצאים שייקבעו באותם מבחנים.

ועדת שטינברג קבעה כי התקנות "כוללות בצורה ברורה את כל הרצף האוטיסטי, לרבות PDD NOS ותסמונת אספרגר". היא המליצה, כי לכלל הילדים עד גיל 7 שאובחנו כאוטיסטים תוענק גמלה מלאה. לעומתם, לילדים בני 7 ויותר הומלץ להעניק גמלה באופן מדורג, בהתאם לחומרה של הפרעת התפקוד שלהם וללא קשר לאבחנה הספציפית בתוך הרצף האוטיסטי. בשנת 2009 אימץ הביטוח הלאומי את דוח הוועדה ומסקנותיה, לרבות קביעתה בדבר האופן הנכון והראוי לאבחן ילדים עם אוטיזם. למרות זאת, עד היום לא הוסכם על שיטות האבחון כדי להבחין בין ילדים בתוך הרצף האוטיסטי⁴.

1 מתוך: <http://www.wikirefua.org.il> - אוטיזם.

2 תקנות הביטוח הלאומי (דמי מחיה, עזרה ללימודים וסידורים לילד נכה), התשנ"ח-1998: ילד הסובל מאוטיזם או מפפסיכוזה וכן ילד במצב פסיכיאטרי-התנהגותי דומה לליקויים האמורים.

3 הפרעה התפתחותית נרחבת לא משויכת.

4 מתוך: <http://www.abiliko.co.il> - היסטוריה של אוטיזם בישראל ובעולם.

הגידול במספר הילדים עם אוטיזם

בשנים האחרונות קיימות עדויות אפידמיולוגיות לגידול טבעי במספר הילדים עם אוטיזם. כמה סיבות לכך:

- כחלק מהתגברות המודעות לבעיות רפואיות ולחשיבות הטיפול המוקדם בהן, עולה המודעות ללקות בתוך הרצף האוטיסטי, המתבטאת במספר האבחנות הגדל לאוטיזם קל (בעיקר בקרב בנים).
- התפתחות הרפואה הובילה לירידה בגיל שבו אפשר לאבחן לקות של אוטיזם: בעבר היה מקובל לאבחן בערך בגיל 8, כיום ילדים רבים מאובחנים כבר בגיל 3 (עובדה זו משפיעה על משך שהותם במערכת הביטוח הלאומי).
- גיל הילודה הממוצע, גם בקרב נשים וגם בקרב גברים, עולה עם השנים. בספרות הרפואית יש עדויות להשפעת גיל הילודה על איכות הביצית והזרע ועקב כך גם על גידול בהסתברות לבעיות בריאות.

מנתוני הביטוח הלאומי עולה כי לידה אחת מתוך 200 לידות חי היא של ילד עם אוטיזם. בדצמבר 2013 קיבלו 10,270 ילדים כאלה גמלה חודשית, שהם כ-27% מכלל הילדים מקבלי הגמלה וכ-0.4% מכלל הילדים בישראל.

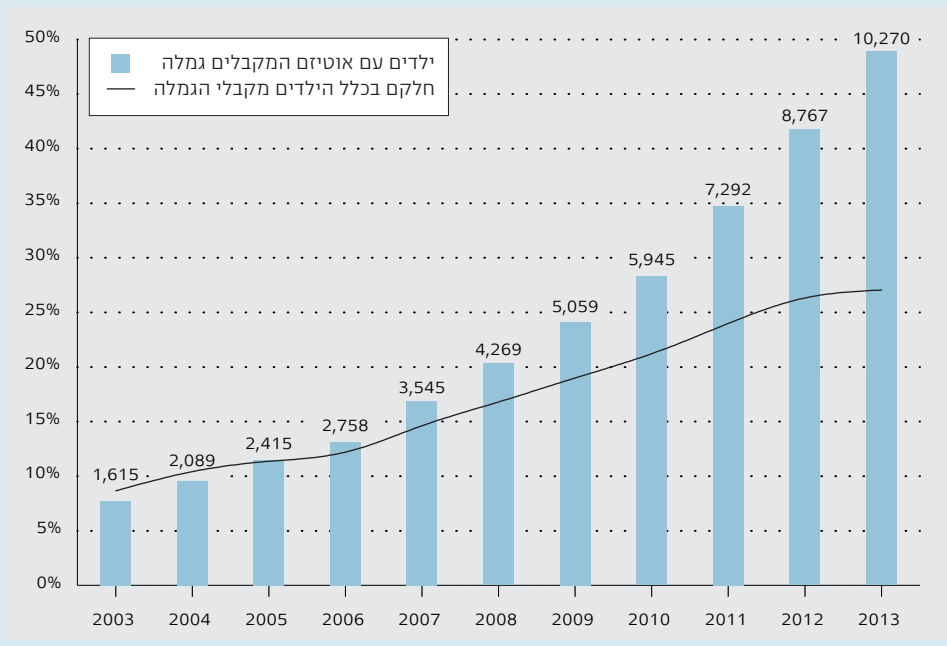
אחת מתוך 200 לידות חי היא של ילד עם אוטיזם

הגידול במספר הילדים עם אוטיזם הזכאים לגמלה

מלבד הגידול הטבעי במספר הילדים עם אוטיזם, אפשר לזהות את השפעתם הישירה של צו הביניים ומסקנות ועדת שטינברג על מספר הילדים המקבלים גמלה בגין אוטיזם (תרשימים 1

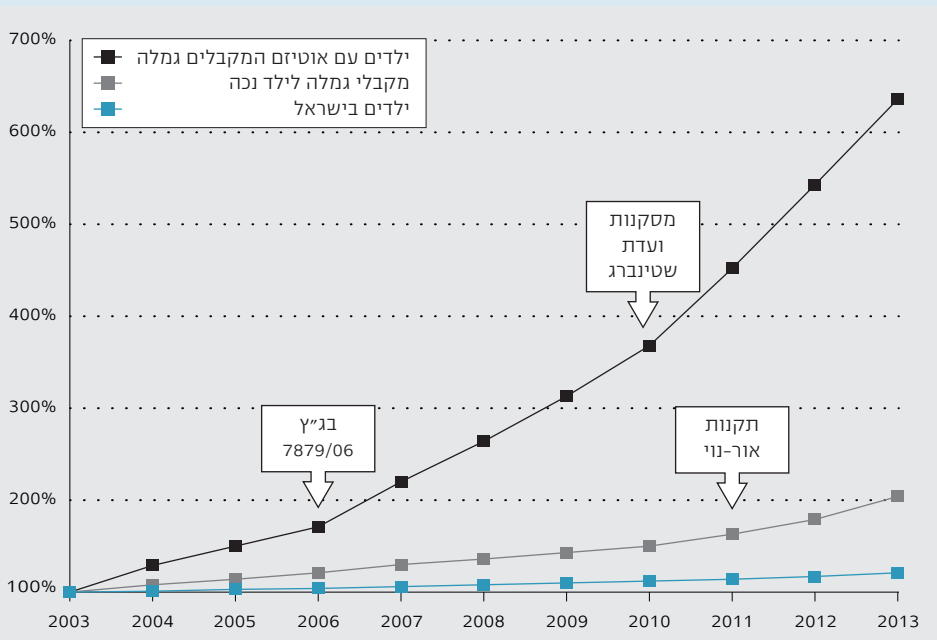
תרשים 1

ילדים עם אוטיזם המקבלים הגמלה לילד נכה וחלקם בכלל מקבלי הגמלה, 2003–2013

תרשים 2

שיעור השינוי במספר מקבלי הגמלה לילד נכה, מספר הילדים עם אוטיזם המקבלים גמלה בישראל, 2013-2003

1-2). מאז ניתן הצו, גדל קצב הגידול השנתי במספרם פי 2, וההתייצבות בשיעורם בכלל הילדים המקבלים גמלה ב-2013 נזקפת ליישום תקנות אור-נוי, שבעקבותיהן גדל מספרם של כלל הזכאים לגמלה לילד נכה.

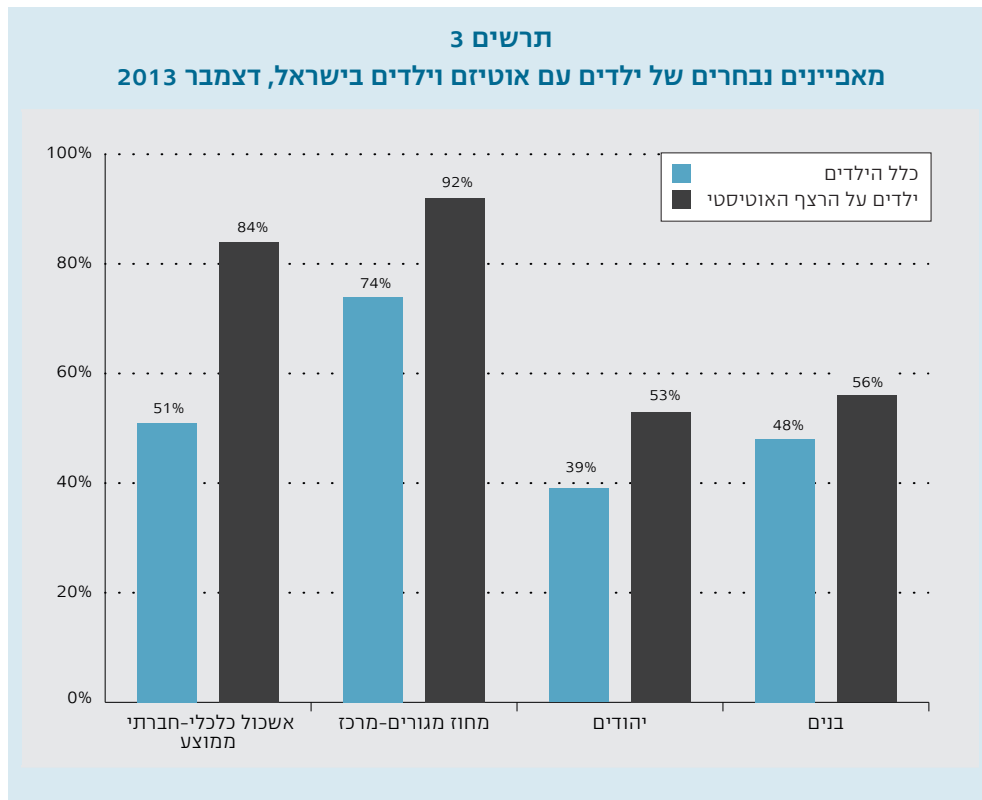
מאפיינים נבחרים של ילדים עם אוטיזם

בקרב הילדים עם אוטיזם קיים שיעור גבוה של בנים בהשוואה לחלקם באוכלוסיית הילדים (84% לעומת 51%) - תופעה מוכרת שעדיין לא נמצאה הסיבה לקיומה (תרשים 3).

שיעורים גבוהים של ילדים עם אוטיזם יש גם בקרב ילדים יהודים, ילדים המתגוררים במרכז הארץ (מחוץ תל אביב ומרכז) וילדים השייכים למעמד חברתי-כלכלי גבוה יותר. שיעור נמוך נמצא בצפון הארץ ובאזור ירושלים⁵. ייתכן שההבדלים בין האזורים קשורים לכך שהמודעות ללקות זו אינה זהה בכלל חלקי האוכלוסייה בישראל.

בימים אלה מינהל המחקר של הביטוח הלאומי שותף ומסייע לשלושה מחקרים על ילדים עם אוטיזם בישראל: (א) אוטיזם בילדים שנולדו בשנים 1992-2009. (ב) השפעת זיהום האוויר על אוטיזם בקרב ילדים שנולדו בשנים 2000-2009. (ג) ההסתברות לאוטיזם בקרב משפחות עם ילד המאובחן באוטיזם. מחקרים אלה ואחרים בתחום, נועדו להרחיב את הידע לגבי תופעה זו שהיקפיה גדלו בשנים האחרונות.

5 לא ברור מה קדם למה - ייתכן שמקום מגורים של הילדים עם אוטיזם מושפע מהפיזור הגיאוגרפי של מרכזי הטיפול באותם ילדים, אך אולי דווקא הפיזור של מרכזי הטיפול מושפע ממקום מגוריהם של הילדים.

ה. גמלה למוגבלים בניידות

1. עיקרי החוק

גמלת ניידות מעניקה הטבות לנכים בעלי ליקויים ברגליים המגבילים אותם בניידות²⁹. הגמלה משולמת מכספי אוצר המדינה על-פי הסכם שנחתם בין משרד האוצר לבין המוסד לביטוח לאומי.

מוגבל בניידות הוא תושב/ת ישראל, בן/בת 3-67³⁰, אשר ועדה רפואית של משרד הבריאות קבעה כי הוא מוגבל בניידות בשיעור 40% לפחות לצמיתות - לבעלי רשיון נהיגה בתוקף, או מוגבל בשיעור 60% ויותר לצמיתות - למי שאין לו רשיון נהיגה.

למוגבלים בניידות ניתנות ההטבות האלה:

- **קצבה חודשית** - להשתתפות בהוצאות השימוש ברכב³¹ (לבעלי רכב) או הניידות (לחסרי רכב)³². מי שהמרחק מביתו למקום עבודתו וחזרה גבוה מ-40 ק"מ זכאי לתוספת קצבה. לגמלה מלאה זכאי רק מוגבל בניידות המוגדר כמשתכר³³.

29 כפוף לרשימת הליקויים המופיעה בתוספת א' להסכם הניידות.
 30 בהסכם הניידות אין הבחנה בין גברים לנשים.
 31 הוצאות בעבור דלק, ביטוח הרכב והאביזרים בו, תיקונים ושירותים ואמצעי מיגון.
 32 הקצבה מתעדכנת מעת לעת בהתאם לשיעור ההתייקרות של ההוצאות להחזקת רכב.
 33 מוגבל בניידות משתכר הוא מי שעובד ומשתכר לפחות 25% מהשכר הממוצע, או שלו 80% מוגבלות בניידות ויותר, או שהוא זכאי לרכב לאביזרים מיוחדים. מוגבל בניידות לא-משתכר זכאי ל-50% מהגמלה המלאה.

- **הלוואה עומדת** - ניתנת לקונה רכב חדש, לשם מימון מלא או חלקי של המיסים החלים על הרכב³⁴. סכום ההלוואה יהיה כסכום המיסים החלים על הרכב הקובע (כהגדרתו בחוק) שנקבע לנכה, ולא יותר מסכום המיסים החלים על הרכב הנרכש. ההלוואה מוחזרת למוסד בכפוף לכללים שנקבעו.
 - **קן הלוואות** - מי שהוועדה הרפואית קבעה כי הוא זקוק ומשתמש בכיסא גלגלים והמכון הרפואי לבטיחות בדרכים קבע כי דרוש לו רכב לאביזרים מיוחדים³⁵, או שהוא מוגבל בניידות בשיעור 90% לפחות, בעל רשיון נהיגה שלומד/עובד/נמצא בתהליך שיקום - זכאי לסיוע ברכישת הרכב הראשון בשיעור 80% מערך הרכב, ללא מיסים³⁶.
 - **הלוואה לרכישה והתקנה של אביזרים ברכב**³⁷ - מי שזקוק ומשתמש בכיסא גלגלים זכאי להלוואה למימון האביזרים המיוחדים הנדרשים לשימוש ברכב, אם המכון הרפואי לבטיחות בדרכים קבע כי דרוש לו רכב לאביזרים מיוחדים. אם יש ברשותו רכב מתאים - הוא זכאי גם לסיוע ברכישת מתקן הרמה.
 - **החזר הוצאות לרכישה והתקנת אביזרים ברכב פרטי** - מוגבל בניידות בעל רשיון נהיגה בתוקף שהמכון לבטיחות בדרכים קבע כי דרושים לו אביזרים נוספים לצורך הנהיגה, בטיחות הנסיעה והשימוש ברכב, זכאי להחזר הוצאות בעבור אותם אביזרים שהותקנו.
- יש לציין כי ההטבות הניתנות למוגבל בניידות אינן מופסקות עם הגיעו לגיל 67, אך במצבים שבהם הוא זכאי להשתתפות בהוצאות הניידות מכוח חוקים אחרים, זכאותו להטבות מכוח הסכם הניידות נשללת.

במקרים האלה, אין המוגבל בניידות זכאי להטבות הנ"ל ועליו לבחור בגמלה אחת: (א) הוא מקבל קצבה לשירותים מיוחדים בשיעור נמוך מ-100% ולא נקבעו לו 100% מוגבלות בניידות או שהוא אינו זקוק ומשתמש בכיסא גלגלים. (ב) הוא מקבל גמלה לילד נכה ולא מלאו לו 3 שנים, או שמלאו לו 3 שנים ולא נקבעה לו מוגבלות בניידות גבוהה מ-80%, או שהוא אינו זקוק ומשתמש בכיסא גלגלים.

משפחה שבה שני ילדים או יותר, שלכל אחד מהם נקבעו 80% לפחות מוגבלות בניידות או שנקבע כי הם אינם מסוגלים ללכת בכוחות עצמם, והם מתגוררים באותה דירה, עשויה להיות זכאית גם לגמלה לילד נכה וגם להטבות לפי הסכם הניידות גם אם עדיין לא מלאו לילדים 3 שנים.

2. מקבלי גמלת ניידות

בדצמבר 2013 קיבלו 36,074 ממקבלי גמלת ניידות הטבות. שיעור הגידול במספר הזכאים להטבות בדצמבר 2013 קיבלו 36,074 ממקבלי גמלת ניידות הטבות. שיעור הגידול במספר הזכאים להטבות גמלת הניידות קטן עם השנים

בדצמבר 2013 קיבלו 36,074 ממקבלי גמלת ניידות הטבות - גידול של כ-4% בהשוואה ל-2012. שיעור הגידול במספר הזכאים להטבות גמלת הניידות קטן עם השנים. כ-69% ממקבלי הגמלה מקבלים גמלה נוספת מענף נכות, ו-2,097 נוספים זכאים לקצבת נכות מענף נפגעי עבודה (לוחות 2 ו-3). אפשר להניח כי שאר הזכאים שאינם מקבלים גמלה נוספת משתכרים שכר גבוה השולל קצבה או שהם נאלצים לוותר על גמלאות אחרות בשל הכפל עם ניידות.

34 הלוואה עומדת להחלפת רכב ניתנת למוגבל בניידות בעל רשיון נהיגה רק אם חלפו 42 חודשים ממועד קבלת ההלוואה הקודמת; למוגבל בניידות שאין לו רשיון נהיגה - רק אם חלפו 48 חודשים; לבעל רכב לאביזרים מיוחדים - רק אם חלפו 60 חודשים ממועד קבלת הלוואה העומדת הקודמת. אם הרכב נגנב או ניזוק כליל בתאונה או שחלה החמרה במצב הרפואי והמכון הרפואי אישר שצריך להחליף את הרכב, אפשר לקבל הלוואה עומדת חדשה.

35 רכב לאביזרים מיוחדים הוא רכב שאפשר להיכנס לתוכו או לנהוג בו תוך ישיבה בכיסא גלגלים.

36 סכומים אלה הופכים למענק בתום 5 שנים.

37 גובה ההלוואה - 95% מערך האביזרים ועלות התקנתם, כולל המיסים החלים עליהם; והיא ניתנת בעבור אביזרים חדשים בלבד.

לוח 12

**מקבלי קצבת ניידות, לפי נהיגה, בעלות על רכב
וגודל הרכב (מספרים מוחלטים ואחוזים), דצמבר 2013**

נהיגה (אחוזים)		סך הכל		נפח מנוע מספרים מוחלטים אחוזים	בעלות על רכב סך הכל
לא נוהג	נוהג בעצמו	אחוזים	מספרים מוחלטים		
15,404	20,670		36,074		
42.7	57.3	100			
20.7	79.3	100	10,277	1300	בעלי רכב
11.7	88.3	100	9,889	1800	
18.7	81.3	100	1,712	2000	
1.6	98.4	100	322	2500	
69.5	30.5	100	6,823	ואן	
100	.	100	7,051		חסרי רכב

בחינה של ההטבות למוגבלים בניידות במדינות אחרות במערב מלמדת, כי רק במדינות ספורות יש הטבה ייחודית למוגבלים בניידות כפי שיש בישראל. ההסבר העיקרי לכך הוא שבמרבית המדינות התגמול למוגבלים בניידות כלול במסגרת ההטבות המשולמות לתלויים בזולת (המקבילות לקצבת שר"מ בישראל). בהשוואה למדינות שבהן משולם תגמול נפרד למוגבלים בניידות, ישראל היא המובילה בעולם במגוון ובהיקף ההטבות המשולמות, בפרט ניכר מהיתר. ההסבר כך הוא איכותה הנמוכה של התחבורה הציבורית המוגשת בישראל לעומת מדינות רבות וריבוי האפשרויות בהן: רכבות בינעירוניות ועירוניות, קווי אוטובוסים, ושירותי הסעה - עירוניים, בין-עירוניים וייעודיים.

כאמור, היקף ההטבות המשולמות למוגבל בניידות תלוי בבעלותו על רכב, בגודל הרכב שנקבע לו (המסווג לפי נפח המנוע) ובמידת עצמאותו (נוהג בעצמו או לא). כ-80% מהמוגבלים בניידות זכאים לגמלה כבעלי רכב, ולכ-36% בהם רכב קטן (בעל נפח מנוע של עד 1300 סמ"ק) (לוח 12). קצת יותר מ-71% מהמוגבלים בניידות שבעלותם רכב נוהגים בעצמם, חוץ מבעלי רכבי הוואן, שמרביתם יושבים בו בכיסא גלגלים - תוצאה של מצבם הרפואי הקשה.

בשנים האחרונות קטן שיעור המוגבלים שבעלותם רכב פרטי וגדל שיעורם של המחזיקים ברכב לאביזרים מיוחדים, בין היתר בגלל היקף ההטבות לבעלי רכב כזה (תרשים 5). עובדה זו מגדילה כמובן את ההוצאה הציבורית על ביטוח הניידות.

למידת התלות של המוגבל בניידות בכיסא גלגלים השפעה מכרעת על שיעור המוגבלות שלו ועל גודל הרכב שנקבע לו. כ-92% מהמוגבלים בניידות, גברים ונשים, המרותקים לכיסא גלגלים, ועוד כ-50% הזקוקים ומשתמשים בכיסא, הם בעלי שיעור מוגבלות גבוה מ-90%. עוד בולט השיעור הגבוה של גברים שזכאים לגמלה (לוח 13).

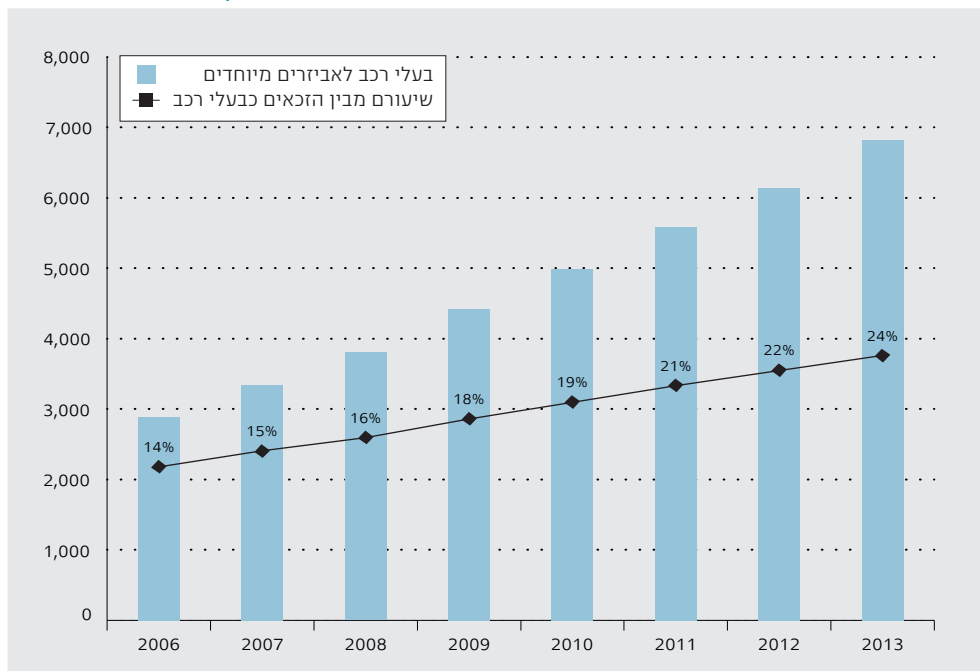
כשליש ממקבלי הגמלה אינם בגיל העבודה, שליש בהם ילדים (לוח 14). רוב המוגבלים בניידות סובלים משיתוקים בגפיים התחתונות (67%). ככל שהגיל צעיר יותר שיעור המשותקים גבוה יותר ושיעור הסובלים מליקויים אחרים נמוך יותר, זאת משום שמבוגרים סובלים גם ממוגבלויות המתפתחות עם הגיל בעוד שמרבית הילדים סובלים ממומים מולדים.

גמלת הניידות מיועדת בין היתר לאפשר למקבליה לקיים אורח חיים רגיל, כולל השתלבות בתעסוקה. נוסף על כך, מי שהמרחק מבייתם למקום עבודתם וחזרה גבוה מ-40 ק"מ זכאים לתוספת

כשליש ממקבלי הגמלה אינם בגיל העבודה, שליש בהם רוב המוגבלים בניידות סובלים משיתוקים בגפיים התחתונות

תרשים 5

מספר בעלי רכב לאביזרים מיוחדים ושיעורם בכלל בעלי הרכב, 2006-2013

לוח 13

מקבלי קצבת ניידות לפי אחוז המוגבלות, מין ותלות בכיסא גלגלים (מספרים מוחלטים ואחוזים), דצמבר 2013

מוגבלות (אחוזים)						סך הכל		תלות בכיסא גלגלים	מין
100-90	89-80	79-70	69-60	59-50	49-40	אחוזים	מספרים מוחלטים		
12,630	9,597	4,142	3,051	3,432	3,222		36,074	מספרים מוחלטים	סך הכל
35	27	11	8	10	9	100		אחוזים	
32	27	12	9	10	11	100	22,345	סך הכל	גברים
91	8	0	0	0	0	100	4,218	מרותקים	
49	36	6	6	1	2	100	5,110	זקוקים ומשתמשים	
7	29	18	12	17	17	100	13,017	ללא	
39	27	11	8	9	6	100	13,729	סך הכל	נשים
92	7	0	0	0	0	100	3,063	מרותקות	
51	34	6	6	2	1	100	3,802	זקוקות ומשתמשות	
9	31	19	13	16	11	100	6,864	ללא	

קצבה כפיצוי על ההוצאה הנוספת לדלק. אף-על-פי-כן, רק כ-17% ממקבלי הגמלה עובדים, מרביתם בסמוך למקום מגוריהם (ל-17% מהעובדים משולמת תוספת קצבה בשל המרחק בין מקום מגוריהם למקום עבודתם).

לוח 14

מקבלי קצבת ניידות לפי גיל וליקוי עיקרי (מספרים מוחלטים ואחוזים), דצמבר 2013

ליקוי עיקרי	גיל (אחוזים)							סך הכל	
	67 ויותר	66-60	59-50	49-40	39-30	29-18	17-3	אחוזים	מספרים מוחלטים
סך הכל מספרים אחוזים	6,072 100	7,987 100	6,816 100	4,014 100	3,376 100	3,334 100	4,475 100		36,074
שיתוקים	46	61	62	64	75	86	96	67	24,167
הגבלת תנועת המפרקים	20	17	14	13	10	5	1	13	4,591
אי ספיקה בעורקים	13	8	6	2	0	0	.	5	1,905
קטיעות	6	4	6	6	4	2	1	4	1,541
נקיעות	4	3	5	6	4	2	1	4	1,287
מפרקים מדומים	5	3	4	4	2	1	0	3	1,127
קשיונות	5	4	3	3	2	1	0	3	945
אחר	1	1	1	2	3	3	1	1	511

1. פיצוי לנפגעי גזזת

1. עיקרי החוק

בשנת 1994 התקבל בכנסת חוק הפיצויים לנפגעי גזזת, שנועד לפצות את מי שקיבלו הקרנות לטיפול במחלת הגזזת בתקופה שבין 1.1.1946 ל-31.12.1960, על ידי המדינה, הסוכנות היהודית, קופות החולים או ההסתדרות הרפואית הדסה, והם חולים באחת המחלות המפורטות בחוק. הפיצויים ממומנים מאוצר המדינה ומשולמים בידי המוסד לביטוח לאומי.

על-פי החוק, זכאי לגמלה תושב ישראל שחלה בגזזת³⁸ (Tinea Capitis), ושוועדת מומחים קבעה שבעקבות הטיפול בהקרנה הוא סובל ממחלת הסרטן לסוגיה באזור הראש והצוואר או מגידולים שפירים במוח או מסרטן הדם, או שהוא סובל מחוסר בשיער באזורי הצלקות בעור הקרקפת, וששיעור נכותו הרפואית היא 5% ויותר.

התקנות שתוקנו מסדירות את הפיצוי לנפגעים: פיצוי חד-פעמי, קצבה חודשית ומענק מחליף קצבה או מענק לשאירים כהגדרתם בחוק. הזכאות במסגרת חוק הפיצויים לנפגעי גזזת אינה גורעת מזכויותיהם של הזכאים לגמלאות אחרות מביטוח לאומי ואינה תלויה בגילם.

להלן התשלומים הניתנים במסגרת החוק (הסכומים נכונים ל-2013):

- **קצבה חודשית:** חולה עם 40% נכות רפואית ויותר זכאי לקצבה חודשית בגובה 25% מהשכר הממוצע (על-פי חוק הביטוח הלאומי) מוכפל באחוזי הנכות הרפואית. סכום הקצבה בדרגת נכות 100% - 2,207 ש"ח.
- **פיצוי חד פעמי:** חולה עם 75% נכות רפואית ויותר זכאי לפיצוי בסכום של 187,331 ש"ח; חולה עם 74%-40% נכות רפואית זכאי למחצית הסכום - 93,666 ש"ח.
- **מענק מחליף קצבה:** חולה עם 5%-39% נכות רפואית זכאי למענק חד-פעמי, המחושב כאחוז מסכום הקצבה המלאה (בהתאם לאחוזי הנכות הרפואית שנקבעו לו), מוכפל ב-70.

38 גזזת היא מחלת עור פטרייתית אשר גורמת לרוב לכתמים וגירויים בעור. כיום נעשה שימוש בגלולות או במשחות לטיפול במחלה, אך עד 1959 לא היה לה טיפול תרופתי יעיל ונעשה שימוש בהקרנות רנטגן, שתופעות הלוואי שלהן התבררו כחמורות.

- **מענק לשאירים:** בן זוג של חולה שיש עימו ילד זכאי למענק בגובה 36 קצבאות חודשיות מלאות - 79,452 ש"ח; בן זוג של חולה שאין עימו ילד או ילדו של חולה זכאים לקבל 60% מסכום הפיצויים המלא לשאירים - 47,671 ש"ח.

2. מקבלי הקצבה לנפגעי גזת

בסוף 2013 הגיע מספר המקבלים קצבה חודשית במסגרת חוק הפיצויים לנפגעי גזת ל-4,284

בסוף שנת 2013 הגיע מספר המקבלים קצבה חודשית במסגרת חוק הפיצויים לנפגעי גזת ל-4,284 - אלה החולים הקשים הסובלים מהמחלה וגרורותיה (לוח 15). 265 מהם החלו לקבל קצבה לראשונה ב-2013. גילם הממוצע של הזכאים (68.2) גבוה למדי כתוצאה מתקופות הזכאות, הקבועות בחוק. בניגוד למרבית הגמלאות שמשלם ענף נכות, מרבית מקבלי קצבה זו (כ-60%) הם נשים, כנראה בשל תוחלת החיים הארוכה הממוצעת שלהן בהשוואה לגברים.

מרבית מקבלי הקצבה סובלים מפגמות בעור (כ-63%), ושיעור נכותם נמוך, וכ-16% סובלים מליקוי פנימי, ולהם שיעור הנכות גבוה (בדרך כלל אלה החולים בסרטן) (לוח 16)³⁹. מלבד ההבדלים באחוזי הנכות המוגדרים בספר הליקויים, יש ככל הנראה הבדלים בין חולים אלה גם בתוחלת החיים.

לוח 15

נפגעי גזת מקבלי קצבה חודשית, לפי גיל ומין (מספרים מוחלטים ואחוזים), דצמבר 2013

מין	סך הכל	גיל (אחוזים)			
		70 ויותר	69-65	64-60	59-50
סך הכל	4,284	1,421	1,443	1,157	263
מספרים אחוזים	100	100	100	100	100
גברים	40	43	42	34	38
נשים	60	57	58	66	62

לוח 16

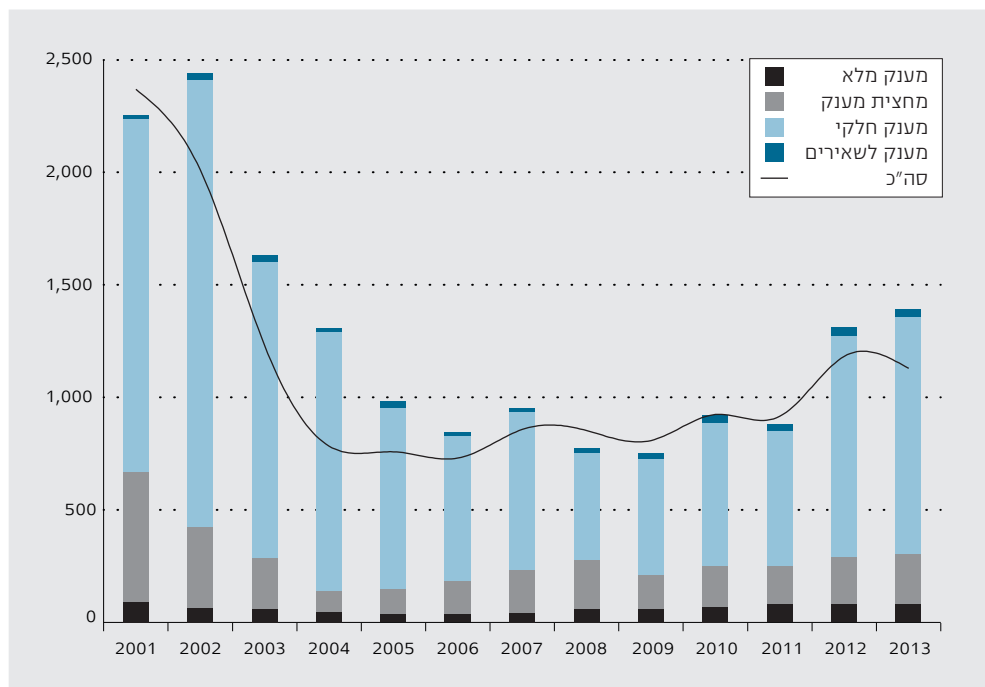
נפגעי גזת המקבלים קצבה חודשית, לפי אחוז הנכות הרפואית והליקוי המזכה

הליקוי המזכה	סך הכול	נכות רפואית (אחוזים)				סך הכל	
		100-80	79-60	59-50	49-40	אחוזים	מספרים מוחלטים
סך הכול	4,284	586	1,001	892	1,805	100	4,284
פגמות בעור	1,889	17	38	50	53	44	1,889
פנימי	798	2	6	15	33	19	798
נירולוגי	447	32	17	9	1	10	447
אחר	246	4	7	7	5	6	246
אחר	866	42	31	15	7	20	866
	38	2	1	1	0	1	38

39 חשוב לציין כי הליקוי המזכה הוא לא בהכרח הליקוי הדומיננטי. לדוגמה, לכ-29% ממקבלי הקצבה ליקוי דומיננטי נפש, שאינו בא לידי ביטוי כלל בלוח 16.

תרשים 6

מקבלי המענקים לנפגעי גזזת וסך תשלומי המענקים*, 2013-2001

* התשלומים נזקפים לשנה בה שולמו, אך מי שאושרו לו שיעורי נכות רפואית גבוהים יותר לאחר תביעה חוזרת, נספר כזכאי לפיצויים במועד החדש. כך גם לגבי הזכאים למענק מכוח חוק הפיצויים לנפגעי הפוליו.

משנת 2002, לאחר הבשלת החוק, מספר מקבלי הפיצויים או המענקים בשל הגזזת הלך וקטן עד שנת 2011 (תרשים 6), אך בשנתיים האחרונות מספרם שוב הולך וגדל - ייתכן שבעקבות הרחבת הפעילות למיצוי זכויות. השיעור הנמוך של מקבלי הקצבה בעלי אחוזי נכות רפואית גבוהים בא לידי ביטוח גם בשיעור הנמוך של מקבלי הפיצוי המלא.

ז. פיצוי לנפגעי פוליו

1. עיקרי החוק

חוק הפיצויים לנפגעי פוליו התקבל בכנסת בשנת 2007. לפי החוק, לפיצוי זכאי מי שמתקיימים בו התנאים האלה: הוא חלה בנגיף הפוליו (Poliomyelitis⁴⁰) בשטח מדינת ישראל או שעבר טיפול רפואי בשטחה עד סוף שנת 1969⁴¹, ורופא מוסמך מטעם הביטוח הלאומי קבע כי הוא סובל מנכות רפואית או ממוגבלות בניידות שנגרמו מהמחלה או מהחמרה בה לאחר מכן (תסמונת פוסט-פוליו⁴²). פיצוי זה ממומן מאוצר המדינה ונועד לבטא את מחויבותה של המדינה לנפגעים.

40 מחלת הפוליו פוגעת בתאי העצב התנועתיים שבחוט השדרה, ועקב כך נפגעים סיבי העצבים והשרירים. כמחצית מן החולים מחלימים לחלוטין מהנגיף וכמחצית סובלים ממוגבלויות בדרגה משתנה.

41 עד פברואר 2012, רק מי שחלה בשטח מדינת ישראל היה זכאי לפיצוי.

42 תסמונת פוסט-פוליו נגרמת כתוצאה משחיקת תאי העצב ומאופיינת בירידה בפעילות השרירים המלווה בחולשה וכאבים.

להלן התשלומים הניתנים במסגרת החוק (הסכומים נכונים ל-2013):

- **קצבה חודשית:** מי שנקבעו לו 20% נכות רפואית ויותר, זכאי לקצבה חודשית בהתאם לאחוזי הנכות רפואית. קצבה מלאה שיעורה 50% מהשכר הממוצע (כהגדרתו בחוק) - 4,414 ש"ח.
- **פיצוי חד-פעמי:** למי שנקבעו לו אחוזי נכות רפואית לצמיתות: עד 74% פיצוי בסכום 59,338 ש"ח; 75%-94% - 118,678 ש"ח; יותר מ-95% - 142,413 ש"ח.
- **מענק מחליף קצבה:** מי שנקבעו לו אחוזי נכות רפואית בשיעור נמוך מ-20%, זכאי למענק במקום קצבה, המשולם באופן יחסי לאחוזי הנכות (מתוך הקצבה החודשית המלאה) ומוכפל ב-70.

נוסף על תשלומים אלה, המדינה משתתפת במימון טיפולים רפואיים, אביזרים ומכשירים רפואיים הנדרשים לנפגעי הפוליו לניהול שגרת חיים תקינה ושאינם נכללים בסל הבריאות. חשוב לציין כי הזכאות לפיצוי במסגרת חוק הפוליו אינה גורעת מהזכויות בתחומי ביטוח אחרים בביטוח לאומי.

2. מקבלי הקצבה לנפגעי פוליו

מרבית נפגעי הפוליו חלו בראשית ימיה של המדינה (תחילת שנות ה-50), לפני שנכנס לשימוש החיסון נגד פוליו (ב-1961). עם זאת, ידוע גם על מקרים ספורים שהופיעו לאחר מכן, כנראה בילדים או בוגרים שלא חוסנו.

בדצמבר 2013 הגיע מספר מקבלי הקצבה ל-4,223 - גידול של כ-4% לעומת 2012. 195 אנשים קיבלו אותה בפעם הראשונה, 75% מן המקבלים מקבלים גמלה אחת נוספת לפחות מענף נכות (לוח 3). עיקר הגידול בשנתיים האחרונות הוא תוצאה של התיקון לחוק מ-2012.

הרוב המוחלט של הזכאים חלו לפני שהוחל במתן החיסון ב-1961 (לוח 17), נתון שיכול להסביר את גילם הממוצע המבוגר של מקבלי הקצבה - 61.7. היתר הם בעיקר אנשים שחלו מחוץ לגבולות המדינה וטופלו בארץ או מי שסובלים מהתפרצות מאוחרת של המחלה, בהם גם כאלה שחלו כיוון שלא חוסנו.

כ-50% ממקבלי הקצבה סובלים מתסמונת פוסט-פוליו - תסמונת העלולה להתפרץ עד 45 שנה לאחר ההידבקות בנגיף. עוד רואים כי יש קשר בין סוג הליקוי לחומרתו: שיעורם של בעלי אחוזי נכות

בדצמבר 2013 הגיע מספר מקבלי הקצבה לנפגעי פוליו ל-4,223 - גידול של כ-4% לעומת 2012

לוח 17

נפגעי פוליו המקבלים קצבה חודשית, לפי מין ומועד הופעת המחלה (מספרים מוחלטים ואחוזים), דצמבר 2013

מועד הופעת המחלה	סך הכל		מין (אחוזים)	
	מספרים מוחלטים	אחוזים	גברים	נשים
סך הכל	4,223	100	2,350	1,873
לפני הקמת המדינה	437	10	9	11
1959-1948	3,114	74	72	75
1969-1960	395	9	11	8
1979-1970	160	4	5	3
1980 עד היום	117	3	3	3

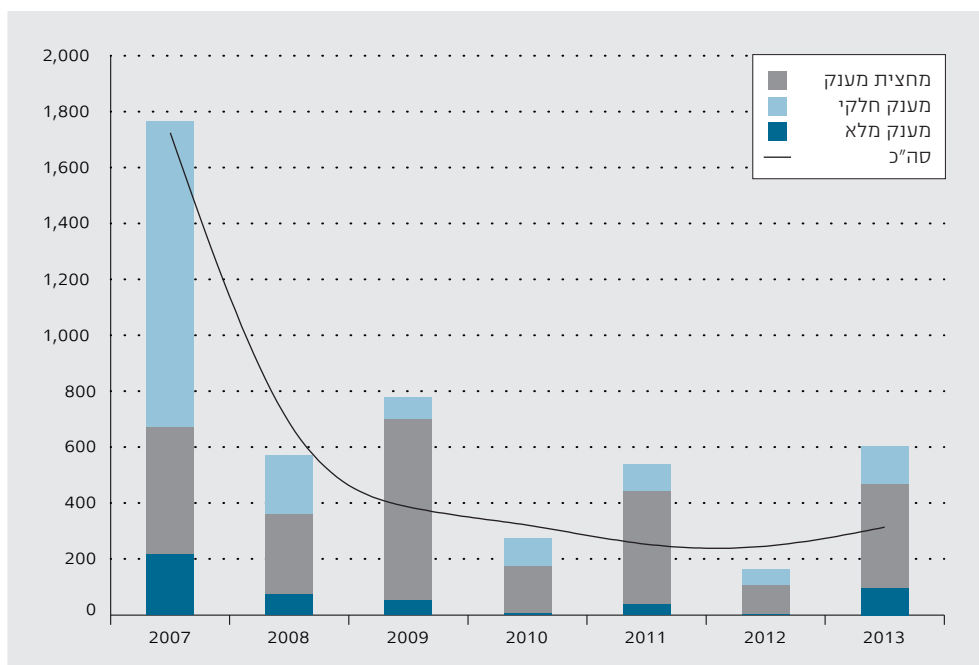
לוח 18

נפגעי פוליו המקבלים קצבה חודשית, לפי הליקוי המזכה ואחוז הנכות הרפואית (מספרים מוחלטים ואחוזים), דצמבר 2013

נכות רפואית (אחוזים)						סך הכל		ליקוי מזכה
100-90	89-80	79-70	69-60	59-50	49-20	אחוזים	מספרים מוחלטים	
994	1,352	174	285	466	952		4,223	סך הכל מספרים אחוזים
100	100	100	100	100	100	100		
32	12	13	14	12	10	17	700	הפרעות בעצבים הקרניאליים
2	5	38	48	25	66	25	1,035	שיתוק בעצבי הגפיים
6	5	9	11	8	16	9	362	מחלות ופגימות בעצמות פוסט-פוליו
60	78	40	27	54	8	50	2,126	

תרשים 7

מקבלי המענקים לנפגעי פוליו וסך תשלומי המענקים, 2013-2007

רפואית גבוהים הסובלים מהפרעות בעצבים הקרניאליים (עצבי הגולגולת) ותסמונת פוסט-פוליו, גבוה לעומת שיעור הסובלים משיתוקים בגפיים ופגימות בעצמות.

מאז נכנס החוק לתוקף, סך התשלומים למענקים קטן מדי שנה. עם זאת, יש תנודות במספר המקבלים בין השנים, מאחר שמי שנקבעו לו אחוזי נכות רפואית גבוהים יותר לאחר שהגיש תביעה חוזרת, נמנה כזכאי לפיצויים במועד הזכאות המחודשת. נציין את הפער בין היחס בין נפגעי הפוליו המקבלים גם קצבה חודשית וגם מענק חד פעמי (כ-90% מכלל המקבלים) לבין היחס בנפגעי הגזזת (כ-23% מכלל הנפגעים) - כנראה בגלל תנאי הזכאות הנדיבים יותר על-פי חוק הפוליו.

ח. תשלומים

ב-2013 שולמו בענף נכות גמלאות בסך של כ-12.3 מיליארד ש"ח - סכום הגבוה ריאלית ב-3.2% מהסכום ששולם ב-2012. התפלגות ההוצאה בענף לפי סוג התשלום מראה כי משקלם היחסי של התשלומים לגמלאות הנכות והשיקום הוסיף לרדת גם ב-2013 והגיע לכ-67% מההוצאה בענף (לוח 19). הסיבה העיקרית לכך היא הגידול היחסי בהיקף התשלומים לגמלאות האחרות - שירותים מיוחדים, ילד נכה וניידות. סך התשלומים לנפגעי גזות היה ב-2013 כ-145 מיליון ש"ח ולנפגעי פוליו כ-230 מיליון ש"ח. הגידול בתשלומים לנפגעי פוליו הוא ברובו תוצאה של שינוי החקיקה שהוחל בה השנה.

אחוזו תשלומי גמלאות ענף נכות בכלל תשלומי גמלאות הביטוח הלאומי גדל בהשוואה ל-2012 והוא 18.7%, בדומה לשיעורו בשנים קודם לכן (לוח 20).

ככלל, גם השנה נמשכת מגמת השחיקה של קצבאות הנכות (נכות כללית, שר"מ וילד נכה) בהשוואה לשכר הממוצע במשק - תוצאה של ההבדלים בין מנגנוני עדכון הקצבה לגידול בשכר.

קצבת הנכות הממוצעת⁴³ מושפעת ממשנתנים רבים: (א) שיעור הזכאים לגמלה מלאה, (ב) שיעור הזכאים לתוספת בעבור התלויים בהם, (ג) שיעור הזכאים שיש להם הכנסות מעבודה או הכנסות שלא מעבודה, (ד) שיעור המקבלים קצבת עידוד. ב-2013 הקצבה הממוצעת היתה 2,807 ש"ח לחודש - שהם 31.2% מהשכר הממוצע (לוח 21).

הקצבה הממוצעת לשירותים מיוחדים (הכוללת גם את הקצבה הנוספת) היתה ב-2013 2,482 ש"ח, שהם 27.6% מהשכר הממוצע (לוח 22).

גובה הגמלה הממוצעת⁴⁴ לילד נכה מושפע משני שינויים עיקריים שהתרחשו בשנים האחרונות: תשלום תוספת ללימודים ולדמי מחיה לכלל מקבלי הגמלה והגידול בקצבה לילדים התלויים לחלוטין בזולת. בשנת 2013 גובה הגמלה הממוצעת היה 2,439 ש"ח, שהם 27.1% מהשכר הממוצע (לוח 23).

ב-2013 היתה קצבת הניידות הממוצעת 2,137 ש"ח בחודש, שהם 23.8% מהשכר הממוצע. הגידול הריאלי בגובה הקצבה הממוצעת נובע ברובו מהגידול בשיעור הזכאים לרכב עם אביזרים מיוחדים (לוח 24).

בדצמבר 2013 הקצבה הממוצעת לנפגעי גזות היתה 1,285 ש"ח, ולנפגעי פוליו - 3,070 ש"ח בחודש - ללא שינוי ריאלי לעומת 2012.

לוח 19

תשלומי ענף נכות כללית לפי סוג התשלום (אחוזים), 2009-2013

שנה	סך הכל	נכות ושיקום	שירותים מיוחדים	ילד נכה	ניידות
2009	100	71.3	9.1	7.7	11.0
2010	100	70.6	9.3	7.8	11.6
2011	100	69.3	9.9	8.5	11.6
2012	100	67.8	10.3	9.2	12.0
2013	100	66.8	10.8	9.9	11.6

43 התשלומים כוללים גם את הסכומים ששולמו בעבור הקצבה החודשית הנוספת.

44 התשלומים כוללים גם את הסכומים ששולמו בעבור הקצבה החודשית הנוספת.

45 ילדים שעדיין לא מלאו להם 14 לפני החלת התקנות החדשות אינם זכאים לתוספת הנפרדת ללימודים ששולמה עד אז.

לוח 20

תשלומי ענף נכות כללית וחלקם בכלל גמלאות הביטוח הלאומי, 2009–2013

שנה	תשלום ענף נכות כללית		שיעור תשלומי גמלאות הענף בסך תשלומי גמלאות
	במיליוני ש"ח (מחירי 2013)	שיעור גידול שנתי ריאלי (אחוזים)	
2009	10,588,705	4.8	18.6
2010	11,121,790	5.0	18.6
2011	11,202,373	0.7	18.4
2012	11,866,467	5.9	17.8
2013	12,250,805	3.2	18.7

לוח 21

קצבת נכות חודשית ממוצעת (במחירים שוטפים, במחירים קבועים וכאחוז מהשכר הממוצע), 2009–2013

שנה	מחירים שוטפים (ש"ח)	מחירי 2013 (ש"ח)	כאחוז מהשכר הממוצע
2009	2,567	2,816	32.2
2010	2,658	2,839	32.2
2011	2,710	2,798	31.6
2012	2,774	2,816	31.5
2013	2,807	2,807	31.2

לוח 22

קצבה לשירותים מיוחדים חודשית ממוצעת (במחירים שוטפים, במחירים קבועים וכאחוז מהשכר הממוצע), 2009–2013

שנה	מחירים שוטפים (ש"ח)	מחירי 2013 (ש"ח)	כאחוז מהשכר הממוצע
2009	2,236	2,453	28.0
2010	2,324	2,483	28.2
2011	2,383	2,460	27.8
2012	2,449	2,487	27.8
2013	2,482	2,482	27.6

לוח 23

גמלה לילד נכה חודשית ממוצעת (במחירים שוטפים, במחירים קבועים וכאחוז מהשכר הממוצע), 2009–2013

שנה	מחירים שוטפים (ש"ח)	מחירי 2013 (ש"ח)	כאחוז מהשכר הממוצע
2009	1,973	2,164	24.7
2010	2,207	2,358	26.8
2011	2,266	2,340	26.5
2012	2,414	2,451	27.4
2013	2,439	2,439	27.1

לוח 24

**קצבת ניידות חודשית ממוצעת (במחירים שוטפים, במחירים קבועים
וכאחוז מהשכר הממוצע), 2013-2009**

שנה	מחירים שוטפים (ש"ח)	מחירי 2013 (ש"ח)	כאחוז מהשכר הממוצע
2009	1,756	1,926	22.0
2010	1,828	1,952	22.2
2011	1,939	2,002	22.7
2012	2,036	2,067	23.1
2013	2,137	2,137	23.8

